



КЫРГЫЗ БАНКЫ

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчёт. 2024-жылдын II чейреги

Бишкек
2024-жылдын август айы

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты болуп саналат.**

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2024-жылдын II чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Кыргыз Республикасынын Улуттук банк Башкармасынын 2024-жылдын 26-августундагы № 2024-П-07/39-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү.....	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору	8
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	11
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	11
2.2. Тышкы сектор	13
3-глава. Акча-кредит саясаты	16
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	16
3.2. Финансылык рыноктун инструменттери.....	19
3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы.....	24
4-глава. Инфляция динамикасы	26
4.1. Керектөө баа индекси.....	26
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	27
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	30
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	30
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	32
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	36
2-тиркеме. Глоссарий.....	37
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	39

Резюме

Дүйнөлүк экономикада экономикалык жигердүүлүктүн калыбына келүү жана глобалдуу инфляциянын басандоо арымы сакталып турган. Алдыңкы өлкөлөрдө, анын ичинде АКШда жана Кытайда жетиштүү деңгээлде туруктуу экономикалык өсүш байкалган. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдө да экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү катталган.

2024-жылдын I чейрегинде Кыргыз Республикасында экономикалык өсүш тенденциясы туруктуу сакталып тургандыгы байкалган. Кызмат көрсөтүүлөр жана курулуш секторлору жарым жыл бою жогору өсүш арымда катталып, кыйла салым кошкон. Жалпы алганда отчеттук мезгил ичинде өлкөнүн экономикасында жогору инвестициялык жана керектөө суроо-талабы сакталып турган.

2024-жылдын II чейрегинде соода балансы экспорттун жана Кыргыз Республикасына импорттук берүүлөрдүн төмөндөшүнүн таасири астында калыптанган. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 2023-жылдын II чейреги үчүн көрсөткүчкө салыштырганда 1,5 пайызга гана жогорулап, 2 121,9 млн АКШ долларын түзгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 3,6 пайызга кыскарып, 3,7 млрд АКШ долларын түзгөн.

Кыргыз Республикасында инфляциялык процесстер Улуттук банк тарабынан көрүлүп жаткан акча-кредиттик чаралардын натыйжасында басандаган. Жылдык инфляция көрсөткүчү 2023-жылдын декабрындагы 7,3 пайыздан төмөндөп, 2024-жылдын июнь айында 4,5 пайыз чегинде калыптанган. Бардык товардык топтор боюнча, өзгөчө азык-түлүк товарлар тобу боюнча баалардын өсүш арымы басандагандыгы белгиленген.

Улуттук банктын учурдагы монетардык саясатынын курсу инфляцияны орто мөөнөттүк мезгил ичинде 5-7 пайыз максаттуу деңгээлдин чегинде кармап турууга багытталган. 2024-жылдын апрель-май айларында акча-кредиттик шарттардын жеңилдетүүсүнөн улам жана банк системасында үстөк ликвиддүүлүк олуттуу көлөмдө болгондугуна байланыштуу акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери төмөндөө динамикасын көрсөткөн. Мында чендердин өзгөрүүсү пайыздык чектин төмөн чегине жакын өзгөрүп турган.

Улуттук банк инфляциянын монетардык факторун чектөө үчүн банк системасындагы ашыкча ликвиддүүлүктү жөнгө салуу ишин уланткан.

Ички валюта рыногундагы жагдай салыштырмалуу туруктуу абалда сакталып турган. Алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү сакталып турган. Отчеттук чейрек ичинде валюта рыногунда чет өлкө валютасын сунуштоо көлөмү суроо-талап көлөмүнөн жогору катталган. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүшүн жөнгө салуу максатында, Улуттук банк чет өлкө валютасын сатып алуу сыяктуу эле, сатуу интервенцияларын да жүргүзгөн.

Банк системасында депозиттер жана кредиттер рыногу мурдагыдай эле жигердүү өнүгүшү уланган. Депозит рыногунда негизинен улуттук валютада ресурстук базанын артышы сакталып турган, бул калктын банк системасына жогору ишенимин жана улуттук валютада аманаттарга артыкчылык берилип жаткандыгын тастыктаган. Экономиканы кредиттөө иши жигердүү жүзөгө ашырылууда.

1-глава. Тышкы чөйрө

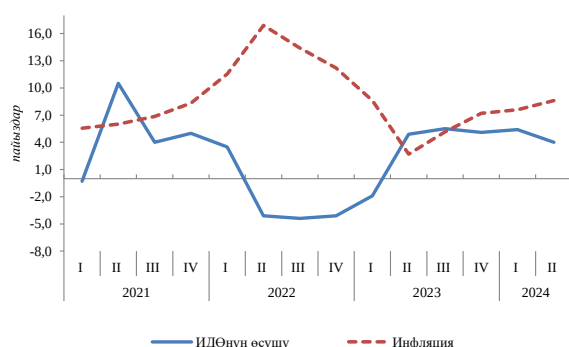
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Өтүп жаткан жылдын I жарымында алдыңкы өлкөлөрдүн экономикасында жылдык инфляциянын басаңдоосу менен катар туруктуу экономикалык өсүш байкалган. ЕАЭБге мүчө мамлекеттерде да жогору экономикалык жигердүүлүк белгиленген, ошондой эле баалардын өсүш динамикасы байкалган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

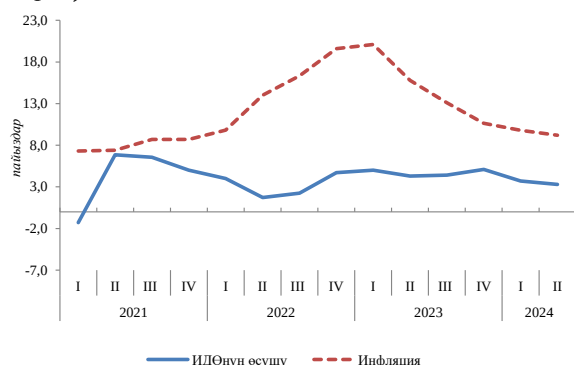
(+8,3 пайыз) жана чекене (+7,3 пайыз) товар жүгүртүү секторлору олуттуу таасирин тийгизген.

Россияда инфляция июнь айында жылдык мааниде 8,6 пайызга жетип, өсүш арымы уланган. Инфляциянын күч алышы товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн бардык негизги категориялары боюнча катталган: азык-түлүк товарлары – 9,8 пайызга, азык-түлүктөн башка товарлар – 7,0 пайызга, жана кызмат көрсөтүүлөр – 8,8 пайызга жогорулаган.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, «Блумберг» МА, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2024-жылдын I жарым жылдыгында II чейректе бир аз басаңдоо менен коштолгон туруктуу экономикалык өсүш катталган.

Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин алдын ала баа берүүсүнө ылайык, 2024-жылдын алгачкы алты айы ичинде өлкөнүн ИДӨсү 4,7 пайызга өскөн. Ал эми Росстаттын баа берүүсү боюнча, 2024-жылдын II чейрегинде ИДӨ өтүп жаткан жылдын I чейрегиндеги 5,4 пайызга өсүштөн кийин 2023-жылдын II чейрегине салыштырмалуу 4,0 пайызга жогору түптөлгөн. ИДӨнүн өсүшүнө иштеп чыгаруу өндүрүшү (+7,3 пайыз), дүң

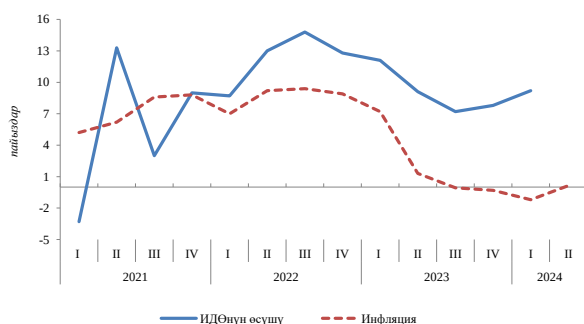
2024-жылдын I жарым жылдыгында Казакстанда экономиканын өсүш арымы басаңдап, Казакстан Республикасынын Улуттук статистика бюросунун ыкчам маалыматы боюнча ал 3,3 пайызды түзгөн. Өлкөдө экономикалык жигердүүлүк өнөр жай (2,8 пайыз) жана айыл чарба (3,4 пайыз) сыяктуу экономиканын негизги секторлорунда өндүрүш көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен жогорулаган. Өнөр жай өндүрүшү, машина куруу, металлургия, химиялык өнөр жай, фармацевтика продукциялары жана эмерек секторлорунда өндүрүш көлөмүнүн өсүшүнөн улам иштеп чыгаруу өнөр

жайынын эсебинен жогорулаган. Экономиканын өсүш арымынын басаңдашы экономиканын негизги секторлоруна чектөөчү таасирин тийгизген суу ташкынын кесепеттеринин, ошондой эле мунай өндүрүү көлөмүнүн кыскарышынын натыйжасында шартталган.

Жылдык инфляция июнь айында төмөндөп, 8,4 пайызды түзүү менен Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын болжолдуу маанилеринин чегинде калыптанган. Инфляциянын басаңдоо тенденциясы азык-түлүк сегментинде (+5,4 пайыз) кыйла төмөн көрсөткүчтөрдүн жана тариф саясатын ишке ашыруу арамынын басаңдашынын эсебинен калыптанган. Бирок инфляциянын жогору мааниси акы төлөнүүчү кызмат көрсөтүүлөргө (+13,8 пайыз) жана азык-түлүктөн башка товарларга (+7,4 пайыз) баалардын эсебинен түзүлгөн.

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



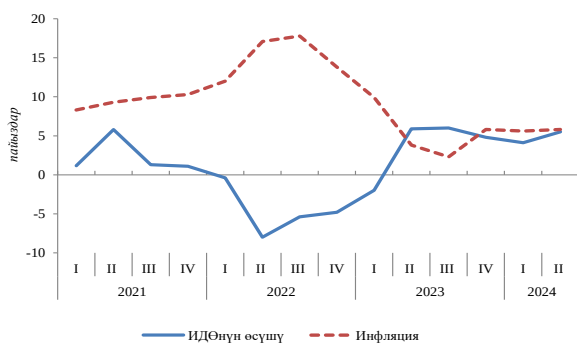
Булагы: Армения Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

таасирин тийгизген (22,9 пайызга өсүш).

Арменияда 2024-жылдын II чейреги ичинде баалардын жогорулоо динамикасы байкалган. Өтүп жаткан жылдын апрель айында 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырмалуу 1,2 пайыз деңгээлинде дефляция белгиленип, чейрек ичинде төмөнкү эки айда: май айында инфляциянын 0,3 пайызга жана июнь айында 0,8 пайызга күч алгандыгы белгиленген. II чейректе баалардын жогорулашынын негизги факторлору катары азык-түлүк продукттар секторунда баалардын динамикасы менен шартталган.

Белоруссия

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

2024-жылдын I жарым жылдыгында Арменияда жогору экономикалык жигердүүлүк сакталып турган.

2024-жылдын январь-июнь айларында экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 10,4 пайызга өскөн. Экономиканын өсүшүнө өнөр жай сектору таасирин тийгизген, ал баалуу металлдарды иштеп чыгаруу жана алтындан жасалган буюмдар көлөмүнүн көбөйүшүнүн эсебинен 18,2 пайызга жогорулаган, ошондой эле соода жүргүзүү сектору да экономикалык жигердүүлүккө

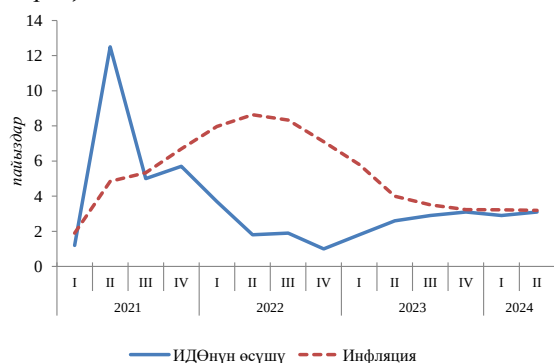
Тышкы таасирлер орун алып тургандыгына карабастан, 2024-жылдын II чейрегинде Белоруссияда экономика туруктуу арымда өскөндүгү белгиленген.

Улуттук банктын баа берүүсү боюнча, 2024-жылдын II чейрегинде реалдуу ИДӨнүн өсүшү I чейрекке салыштырмалуу тездеп (4,3 пайыз), өткөн жылдын тиешелүү чейрегине караганда 5,5 пайызды түзгөн. Экономикалык өсүшкө ички суроо-талаптын өсүшү жана өнөр жай өндүрүшүнүн өнүгүүсү негизги таасирин тийгизген. ИДӨ ошондой эле айыл чарба, курулуш жана соода жүргүзүү менен камсыздалган.

2024-жылдын июнь айында Белоруссияда **жылдык инфляция** 5,8 пайызды түзгөн. Баалардын өсүшү товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн бардык негизги топтору боюнча байкалган: керектөө товарлары - 6,4 пайыз, азык-түлүктөн башка товарлар - 4,5 пайыз жана кызмат көрсөтүүлөр - 6,6 пайыз.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



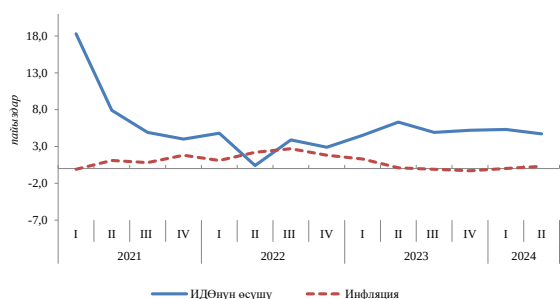
Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

денгээли 2023-жылдын акырындагы 3,7 пайыздан 4,1 пайызга чейин өскөн.

Жылдык инфляция арымынын басандоосу уланып, ал 2024-жылдын июнь айында 3,0 пайызды түзгөн (2024-жылдын март айында – 3,5 пайыз). Тамак-аш продукттарынын жана энергия продукцияларынын баасын эске албаганда (Core CPI индекси), баалардын өсүш арымы энергия продукцияларына баалардын жана керектөө бааларынын төмөндөшүнүн эсебинен басандаган (жылдык мааниде 3,8 пайыздан 3,3 пайызга чейин). Мында тамак-аш продукттарына жана энергия продукцияларына бааларды эске албаганда, PCE¹ бааларынын индекси өтүп жаткан жылдын март айындагы 2,8 пайыздык өсүшкө салыштырганда 2,6 пайызга жогорулаган.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

АКШнын ИДӨсүнүн өсүш арымы 2024-жылдын II чейрегинде күтүлүп жаткан рыноктук деңгээлден жогору түптөлүп, 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 3,1 пайызды түзгөн. Бул маани узак мөөнөткө каралган мааниден кыйла жогору, ал АКШнын Федералдык резервдик системасынын баа берүүсү боюнча 1,8 пайызды түзөт. Реалдуу ИДӨнүн өсүшү биринчи кезекте керектөө чыгашаларынын, товардык-материалдык запастарга жеке инвестициялардын жана турак жай эмес секторго негизги капиталга инвестициялардын артышы менен камсыздалган. Кароого алынган мезгилдин жыйынтыгы боюнча, АКШда жумушсуздук

2024-жылдын II чейрегинде Кытай экономикасынын басандагандыгы байкалган, бирок жалпы алганда жарым жылдын жыйынтыгы боюнча экономикалык өсүш жогору арымда сакталып турган.

Кытайда реалдуу ИДӨ 2024-жылдын II чейрегинде өткөн жылдын ушул эле мезгилине караганда 4,7 пайызга чейин өскөн, мында өтүп жаткан жылдын I чейрегинде өсүш көрсөткүчү 5,3 пайызды түзгөн. Экономикалык өсүш арымынын басандашы кыймылсыз мүлк рыногунда төмөндөө арымы, ошондой эле начар

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан сатылып алынган товарларга жана кызматтарга баалардын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

керектөө суроо-талабы менен шартталган. Өтүп жаткан жылдын II чейрегинде экономиканын бардык секторлорунда өсүш байкалган: өнөр жай жана өндүрүш сектору – 5,8 пайызга, кызмат көрсөтүүлөр – 4,6 пайызга жана айыл чарба – 3,5 пайызга жогорулаган. Жалпы алганда I жарым жыл ичинде Кытай ИДӨсү 5,0 пайызга жогорулаган.

Өтүп жаткан жылдын июнь айында керектөө баалары бир аз басандагандыгы байкалган. 2024-жылдын июнь айында инфляция жылдык мааниде алганда 2023-жылдын ушул эле мезгил аралыгына салыштырганда 0,2 пайызга жогорулаган, ал эми май жана апрель айларында инфляция 0,3 пайызды түзгөн. Отчеттук чейрек ичинде инфляция деңгээлинин жогорулашы керектөө суроо-талабынын азайышы менен сыяктуу эле, экономиканы активдештирүү боюнча фискалдык жана монетардык чаралардын жетишсиздиги менен камсыздалган.

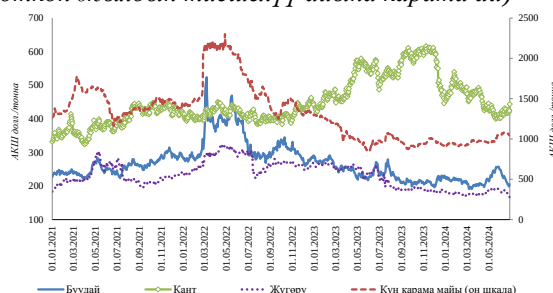
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Отчеттук мезгилде ФАО индексинин мааниси жогорулаган, мында дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалардын ар тараптуу динамикасы байкалган. Геосаясий курч абалдан улам мунайга баалар өзгөрүлүп турган. Дүйнөлүк рынокто алтынга баалардын жогорулоо динамикасы буга чейин калыптанып келген маанилерди жаңыртуу менен сакталып турган.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)



май айынан тартып жогору мааниге жеткен. Дүйнөлүк суроо-талаптын жогорулашынын жана Карадеңиз регионунда өндүрүш көлөмүнүн кыскарышынын натыйжасында дээрлик бардык категориялар боюнча баалар өскөн.

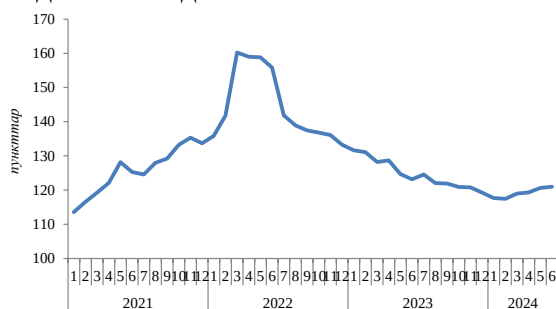
Отчеттук мезгил ичинде дан эгиндерине баалар ар тараптуу динамикада белгиленген. Чейректин орто ченинде дан эгиндеринин бардык түрлөрү кымбаттагандыгы байкалган, ал алгылыксыз аба-ырайы шарттарынын натыйжасында айрым ири экспорттоочу өлкөлөрдө түшүм азайышы мүмкүндүгү менен шартталган. Бирок бир катар экспорттоочу өлкөлөрдө түшүм көлөмү боюнча болжолдоолор бир аз жакшыргандыгынан жана алынган түшүмдөн улам чейректин акырына карата баалар төмөндөгөн, алардын өндүрүш көлөмү күтүлгөндөн да жогору калыптанган.

Кантка дүйнөлүк баалар 2024-жылдын II чейрегинин башталышынан тартып төмөндөп, отчеттук мезгилдин акырына карата кыйла жогорулаган. Баалардын өсүшүнө Бразилияда май айында түшүм күтүлгөндөн да төмөн болгондугу жана Европа бирлигинде түшүм боюнча болжолдоолор төмөндөгөндүгү, ошондой эле Индияда алгылыксыз аба-ырайы шарттары таасирин тийгизген.

2024-жылдын II чейрегинде негизги азык-түлүк товарларына баалар өзгөрүлүп турган. Дүйнөлүк азык-түлүк товарлар рыногунда баалардын өзгөрүшүнө дүйнөлүк суроо-талаптын жогорулашы, глобалдуу климаттык өзгөрүүлөр, энергия продукциялар рыногунда туруксуздук жана саясий тобокелдиктер негизги таасирди тийгизген факторлордон болгон.

2024-жылдын июнь айында өсүмдүк майларына дүйнөлүк баалар 2023-жылдын

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

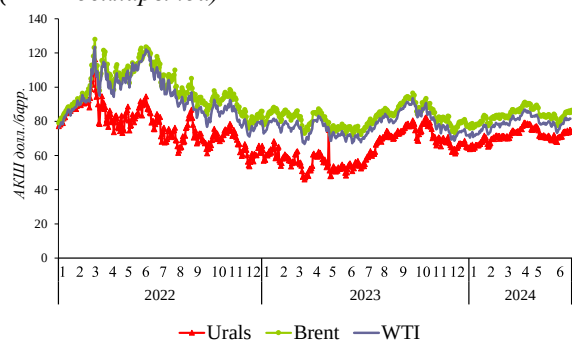


ФАО¹ индексинин динамикасы 2024-жылдын II чейрегинде орточо арымда өскөндүгү катталган. ФАО азык-түлүк баа индексинин орточо мааниси отчеттук мезгил ичинде 120,3 пунктту түзүү менен өткөн чейректегиге салыштырганда 1,9 пайызга жогору калыптанган. Бирок 2023-жылдын ушул эле чейрегине караганда бул көрсөткүч 4,1 пайызга төмөндөгөн.

ФАО индексинин өсүшүнө өсүмдүк майларына баалар таасирин тийгизген, алар отчеттук мезгил ичинде эки ирет эң жогорку мааниге чейин жеткен. Кароого алынган мезгилдин акырына карата кантка жана сүт азыктарына баалардын өсүшү белгиленген, ал дан эгиндерине баалардын төмөндөшү менен компенсацияланган.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)



2024-жылдын II чейрегинде мунайга баалар геосаясий курч абалдан улам өзгөрүлүп турган. Мунайга дүйнөлүк баалардын өзгөрүп турушуна Жакынкы Чыгышта геосаясий жагдай жана Иран менен Израиль ортосунда кагылышуу сакталып тургандыгы таасирин тийгизген.

2024-жылдын II чейрегинде Brent маркасындагы мунай орточо алганда баррелине 85,0 АКШ долларына сатылган, бул өткөн чейрекке салыштырганда 4,0 пайызга жогору. Баалардын диапозону баррелине 77,5 АКШ долларынан

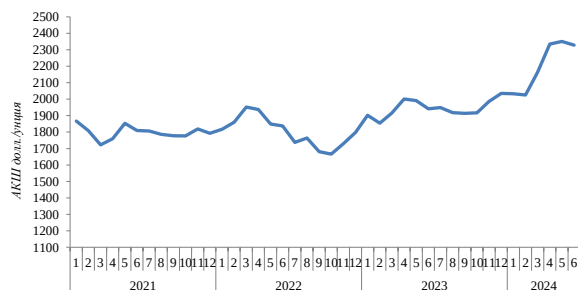
91,2 АКШ долларына чейин өзгөрүп турган.

Отчеттук мезгилде мунай рыногунда өндүрүш көлөмүнө эки чектөө колдонулган: 1) 2024-жылдын 2-июнунда ОПЕК+ өлкөлөрү 2023-жылдын май айынан башталып, 2024-жылы колдонулуп жаткан суткасына 1,7 млн баррелге кошумча өз ыктыярдуу кыскартуу мөөнөтү узартылгандыгын; 2) 2024-жылдын I жана II чейректеринде колдонулуп жаткан суткасына 2,2 млн баррель көлөмүндө чектөөлөр 2024-жылдын сентябрь айынын акырына чейин узартылгандыгы, бирок андан кийин акырындап жокко чыгарыла тургандыгын жарыялашкан.

¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси — негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы



Булагы: «Блумберг» МА

Отчеттук мезгилде алтынга баалардын өсүшү шарттарында ал эң эле кирешелүү активдердин бири катары сакталып турган. Геосаясий белгисиздик сакталып тургандыктан, алтынга жогору суроо-талап баалардын мурдатан калыптанып келген чекте сакталып турушун шарттаган. Активдин баасынын өсүшүнө биржадан тышкаркы рынок жана борбордук банктар тарабынан суроо-талап негизги салым кошкон. Алсак, өтүп жаткан

жылдын II чейрегинде алтынга жалпы суроо-талап биржадан тышкаркы инвестицияларды эске алганда жылдык мааниде 4,0 пайызга, 1 258 тоннага чейин өскөн, бул 2000-жылдан берки эң эле жогору көрсөткүч. Биржадан тышкаркы рынокту эске албаганда, алтынга суроо-талап 2024-жылдын II чейрегинде өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 6,0 пайызга, 929 тоннага чейин төмөндөгөн, анткени зер буюмдарын керектөө көлөмүнүн кескин төмөндөшү бардык башка секторлордо орточо өсүштөн да жогору катталган. Алтынга эң эле жогору баалар отчеттук мезгил ичинде зер буюмдарды керектөө көлөмүнө таасирин тийгизген: көлөмү жылдык эсептөөдө 19,0 пайызга, төрт жыл ичиндеги эң эле төмөн мааниге – 391 тоннага чейин кыскарган.

Борбордук банктар тарабынан алтынды таза сатып алуу өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 6,0 пайызга өсүп, 183 тоннаны түзгөн, бул портфельди коргоо жана диверсификациялоо зарылдыгы менен шартталган.

Куймаларга жана монеталарга чекене инвестициялар 5,0 пайызга төмөндөп, 261 тоннаны түзгөн, бул биринчи кезекте батыш рынокторунда суроо-талаптын начарлашына байланыштуу орун алган.

Технологияларда пайдаланылган алтын өткөн жылга салыштырганда 11,0 пайызга өскөн, анткени жасалма интеллектти өнүктүрүү тенденциясы бул сектордо суроо-талапка түрткү берүүчү таасирин тийгизүүдө.

Дүйнөлүк алтын рыногунда жалпы сунуш көлөмү жылдык мааниде алганда 4,0 пайызга, 1 258 тоннага чейин өскөн.

Дүйнөлүк рынокто алтынга баа 2024-жылдын биринчи жарымынын акырына карата жыл башынан тартып 12,8 пайызга (отчеттук чейректин башталышынан тартып +4,3 пайызга) жогорулап, трой унциясы үчүн 2 326,8 АКШ долларына жеткен.

Глобалдуу масштабда саясий жана экономикалык белгисиздик шарттарында, ошондой эле тобокелдиктерди жеңилдетүү максатында, дүйнөнүн 70 борбордук банктарынын 30,0 пайызга жакыны эки жыл катары менен олуттуу сатып алууларга жана алтынга баа 2024-жылы эң эле жогору чекке жеткендигине карабастан, кийинки жылы борбордук банктар өз алтын резервдерин көбөйтүүнү уланта тургандыгы күтүлүүдө. Ошол эле учурда экономикасы өнүккөн өлкөлөрдүн борбордук банктары дүйнөлүк резервдерде АКШ долларынын үлүшүнө ишеними төмөндөгөндөй.¹

¹ Алтын боюнча дүйнөлүк кеңештин маалыматы боюнча.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

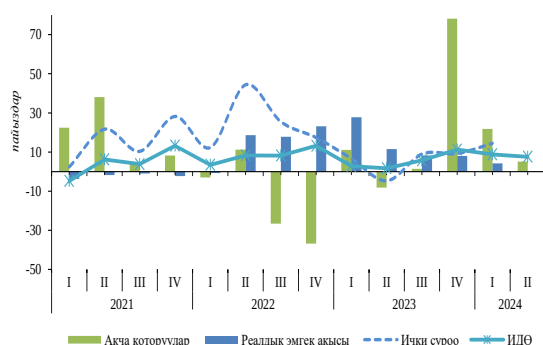
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

Кыргыз Республикасында экономика субъекттеринин жогору керектөө жана инвестициялык жигердүүлүгү өлкө экономикасынын 2024-жылдын биринчи жарым жылдыгында 8,1 пайыз деңгээлинде өсүшүн (2023-жылдын ушул эле мезгилинде – 2,2 пайыз) шарттаган. Экономиканын өсүшүнө негизги салымды курулуш (өсүшкө 2,0 п.п. салым) жана кызмат көрсөтүү сектору (өсүшкө 4,1 п.п. салым) кошкон.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

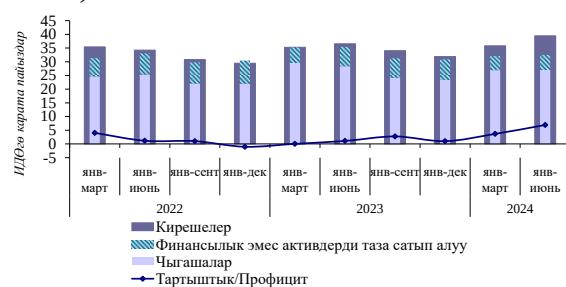
Ички суроо-талап жогорулагандыгы байкалган, ал 2024-жылдын I чейрегинин алдын ала жыйынтыгы боюнча¹ жылдык мааниде 14,5 пайыздык өсүшкө жеткен.

Керектөө суроо-талабынын жогорулашы реалдуу эмгек акынын алгылыктуу өсүш арымынын сакталып турушу (+5,2 пайыз), керектөө кредиттеринин өсүшү (+37,2 пайыз) жана өлкөгө жеке адамдардын чек ара аркылуу акча которууларынын таза агылып кирүү көлөмүнүн өсүшү менен камсыздалган.

Мамлекеттик финансы сектору

2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

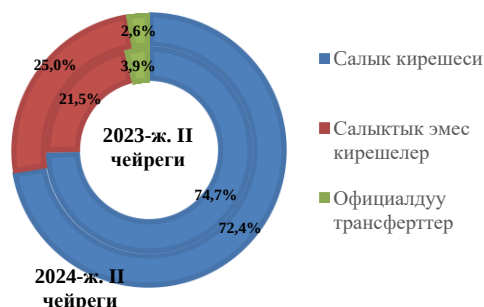


Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

Отчеттук мезгилде мамлекеттик бюджет 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 38,9 млрд сом олуттуу профицит (ИДӨгө карата 6,9 пайыз) менен аткарылган, бул салыктык жана салыктык эмес түшүүлөрдүн кыйла өсүшү менен шартталган (2023-жылдын ушул эле мезгилинде профицит ИДӨгө карата 1,1 пайызды түзгөн). Мамлекеттик бюджеттин күндөлүк кирешелери отчеттук мезгилде 24,7 пайызга, 220,7 млрд сомго чейин өскөн (ИДӨгө карата 39,4 пайыз). Экономикалык өсүш шарттарында жана мурда фискалдаштыруу боюнча чаралар көрүлгөндүктөн, салыктык кирешелердин өсүшү КНСтен түшүүлөрдүн, киреше жана пайда салыктарынын эсебинен камсыздалган, алардын өсүшкө салымы тиешелүүлүгүнө жараша 6,3 п.п жана 6,7 п.п. түзгөн. Бюджеттин салыктык эмес кирешелеринин жогорулашы Улуттук банктын 12,4 млрд сом суммасында пайдасын республикалык бюджетке чегерүүгө байланыштуу келип чыккан.

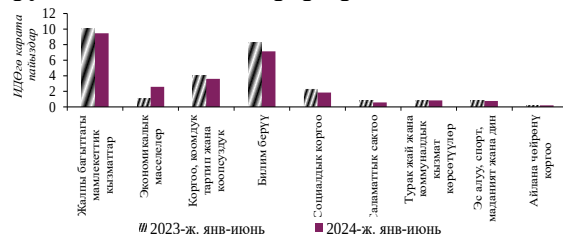
¹ Актуалдуу маалымат жоктугунан, буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин түзүмү



Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

2.1.4-график. Мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын функционалдык түзүмү



Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы

Инвестициялар

2.1.5-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	январь-июнь		үлүшү, пайыздар	
	2023-ж	2024-ж	2023-ж	2024-ж
	млн. сом			
Бардыгы	47 807,6	76 745,3	100,0	100,0
Ички инвестициялар	40 695,3	64 205,3	85,1	83,7
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга өткөн каражаттарды кошпо алганда)	4 179,0	9 254,3	8,7	12,1
Жергиликтүү бюджет	725,4	1 154,8	1,5	1,5
Ипканалар жана уюмдар каражаттары	18 065,7	28 063,7	37,8	36,6
Банктын кредити	392,5	1 530,5	0,8	2,0
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайлар-садага каражаттарын кошпо алганда)	17 332,7	24 202,0	36,3	31,5
Тышкы инвестициялар	7 112,3	12 540,0	14,9	16,3
Чет өлкө кредити	3 474,9	5 425,2	7,3	7,1
Түгөс чет өлкө инвестициялары	1 397,3	3 578,1	2,9	4,6
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	2 240,1	3 536,7	4,7	4,6

Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

айыл чарба (5 эсеге көбөйүү), искусство, оюн-зоок жана эс алуу объекттерине (3,3 эсеге) жана иштеп чыгаруу өндүрүшү объекттерине (2,5 эсеге) туура келген. Мейманкана жана тойканаларга (1,7 эсеге) жана саламаттыкты сактоо объекттерине (13,1 пайыз) капиталдык салымдар азайгандыгы байкалган.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматы боюнча 2024-жылдын I жарымында ИДӨнүн номиналдык көлөмү 2023-жылдын ушул эле

Бюджеттен күндөлүк чыгашалардын өсүш арымы отчеттук мезгилде 151,0 млрд сомду (ИДӨгө карата 27,0 пайыз) түзүү менен 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 37,2 пайыздан 9,8 пайызга чейин басандаган. Функционалдык классификациялоо боюнча чыгашалар түзүмүндө чыгашалардын көбөйүшү экономикалык маселелер боюнча байкалган (2,6 эсеге). Бюджеттик кызматкерлерге эмгек акы боюнча статья күндөлүк чыгашалар түзүмүндө олуттуу үлүштү ээлеген (47,0 пайыз).

Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин таза капиталдык чыгашалары 2023-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 9,7 пайызга кыскарып, 30,9 млрд сом суммасында (ИДӨгө карата 5,5 пайыз) түптөлгөн.

Жалпы алганда 2024-2026-жылдары республикалык бюджет профицит менен аткарылышы күтүлүүдө, аларды Министрлер Кабинети экономикалык багыттагы чыгашаларга, ошондой эле мамлекеттин милдеттенмелеринин ордун жабууга жумшоону пландаштырууда.

Негизги капиталга инвестициялоо көлөмү кыйла өскөн.

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2024-жылдын I жарымында 2023-жылдын январь-июнь айындагы 10,2 пайызга каршы 54,7 пайызды түзгөн.

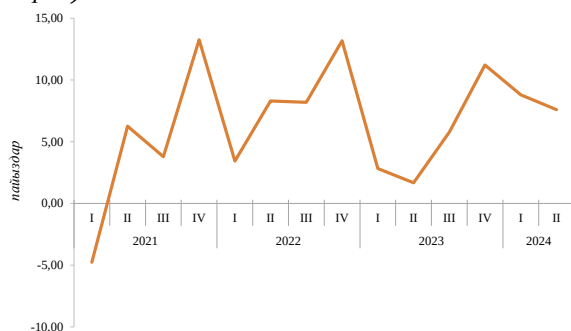
Өсүш ички булактардын эсебинен каржыланган инвестициялардын 52,1 пайызга сыяктуу эле, тышкы каржылоо булактарынын эсебинен 69,6 пайызга жогорулашы менен камсыздалган.

Инвестициялардын олуттуу өсүшү

мезгилине салыштырганда реалдуу мааниде алганда 8,1 пайызга жогорулап, 599,7 млрд сомду (2,2 пайыз¹) түзгөн.

2.1.6-график. ИДӨнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

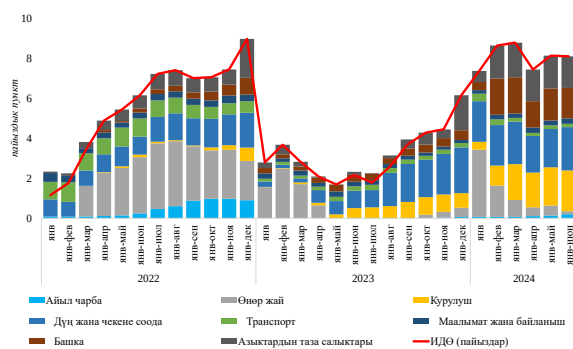


Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

Курулуш секторунда олуттуу өсүш тенденциясы уланууда, ал кароого алынган мезгилде инвестициялоо көлөмү өскөндүгүнө байланыштуу 48,5 пайызга жогорулаган. Курулуш секторунун жалпы ИДӨнүн өсүшүнө салымы 2,0 п.п. түзгөн. Продукттарга таза салыктардын көлөмү жыл башынан бери алгылыктуу өсүш арымда катталган, анын өсүш арымы өткөн жылдын ушул эле мезгилиндеги көрсөткүчтөн кыйла арткан (1,0 пайызга каршы 8,4 пайыз).

2.1.7-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата
мезгил, топтолмо)



Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

айларына караганда 13,1 п.п. төмөн.

2.2. Тышкы сектор²

Күндөлүк операциялар эсебинин терс сальдосу 2024-жылдын II чейрегинде, негизинен, соода жана кызмат көрсөтүүлөр баланстарынын тартыштыгынын сакталып турушунун натыйжасында түптөлгөн.

Эң эле көп экономикалык жигердүүлүк кызмат көрсөтүүлөр жана курулуш сыяктуу секторлордо байкалган.

ИДӨнүн өсүшүнө негизги салымды реалдуу мааниде 7,7 пайызга жогорулоо менен мурдагыдай эле кызмат көрсөтүүлөр сектору (4,1 п.п.) кошууда, бул дүң жана чекене соода жүргүзүү көлөмүнүн өсүшү менен шартталган (18,3 пайызга). Кызмат көрсөтүүлөр секторунун ИДӨ түзүмүндөгү салыштырма салмагы бир азды, 51,7 пайызга барабарды гана түзөт.

Айыл чарба көлөмүнүн өсүш арымы 3,3 пайызга жогорулагандыгы белгиленген (2023-жылдын январь-июнь айларында – 0,4 пайыз), ал өсүмдүк өстүрүү сыяктуу эле, мал чарба продукцияларын өндүрүү көлөмүнүн өсүшү менен камсыздалган.

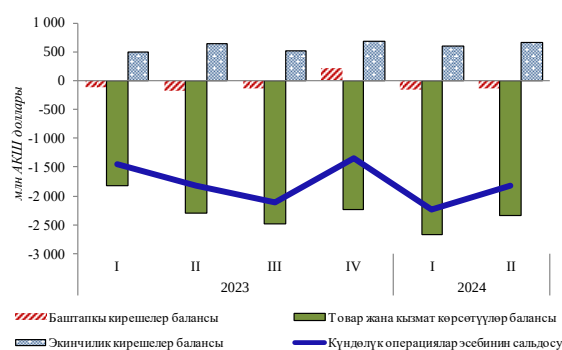
Өнөр жай секторунда пайдалуу кен байлыктарды өндүрүүнү (-3,7 пайыз) кошо алганда, өндүрүш көлөмүнүн төмөндөшүнүн эсебинен бир аз өсүш арымы (0,9 пайыз) белгиленген, бул сектордун жалпы ИДӨнүн өсүшүнө салымы 0,2 п.п. түзгөн.

ИДӨ	дефлятору	6,8 пайыз
деңгээлинде	алгылыктуу	мааниде
түптөлгөн, бүл	2023-жылдын	январь-июнь

¹ Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин такталган маалыматы боюнча.

² Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алганда алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Салыштыруу мезгили: өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби



Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөр боюнча.

доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Экспорттун учурдагы көлөмүнө, негизинен, таңгактоо же ороо үчүн башка машиналарды, бут кийимди жана жеңил автоунааларды сунуштоо көлөмүнүн азайышы таасирин тийгизген. Алтынды эске албаганда, экспорт 16,1 пайызга төмөндөп, 509,0 млн АКШ долларын түзгөн.

Товарлар импорту (ФОВ баасында) 2 896,9 млн АКШ долларын түзүү менен 1,8 пайызга төмөндөгөн. Кароого алынган мезгилде импорттун бир аз басаңдашына, өзгөчө, жеңил автоунааларды сунуштоо көлөмүнүн кыйла кыскарышы жана темир иштетүү жабдууларын, сейфтерди жана карматуучу буюмдарды, бут кийимди жана трикотаж же токулган кездемелерди сунуштоо көлөмүнүн бир аз азайышы таасирин тийгизген. Каралып жаткан мезгилде айкын жана нарктык көлөмүнүн өсүшүнөн улам энергия продукцияларынын импортунун 72,3 пайызга өсүшү байкалган (404,6 млн АКШ доллары 2023-жылдын II чейрегинде 234,8 млн АКШ долларына каршы).

Экинчилик кирешелер балансы түзүмүндө мамлекеттик башкаруу секторунун сальдосунун начарлашы менен катар «иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча агылып кирүүнүн бир аз жогорулагандыгы белгиленген.

2024-жылдын II чейрегинде «иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча таза агылып кирүүнүн алгылыктуу динамикасына (5,1 пайызга өсүш) жеке адамдардын чек ара аркылуу акча которуулары агымынын көбөйүшү кыйла таасир тийгизген. Мамлекеттик башкаруу секторунун динамикасы толугу менен эл аралык уюмдарга мүчөлүк төгүмдөрдү чегерүүнүн эсебинен калыптанган.

Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгынын 224,6 млн АКШ долларына чейин (9,4 пайызга) жогорулашы күтүлүүдө, ошол эле учурда Улуттук банктын баа берүүсү боюнча «баштапкы кирешелер» статьясы боюнча сальдо 132,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс мааниде (22,2 пайызга төмөндөө) түптөлөт. Капитал менен операциялар эсеби боюнча агылып кирүү 44,0 млн АКШ доллары деңгээлинде күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала болжолдуу баа берүүлөрүнө ылайык, 2024-жылдын II чейрегинде финансылык эсепте белгиленген тыштан таза карыз алуу 1 832,5 млн АКШ долларын түзөт.

Улуттук банктын күтүүлөрүнө ылайык, финансылык эсеп жеке сектордун резидент эместер алдында милдеттенмелеринин артышы түрүндө башка инвестицияларды көбөйтүүнүн эсебинен түптөлөт.

Ошентип, 2024-жылдын II чейрегинин жыйынтыгында Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 16,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдодо түптөлөт.

¹ ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай откон жылдын башына карата (айдын акырына)		
	2022 (ор.) (январь-декабрь)	2023 (ор.)* (январь-декабрь)	%	2023-ж. декабрь	2024-ж. июнь	%
РЭАК	122,5	131,7	7,5	131,3	131,0	-0,3
НЭАК	125,8	126,3	0,4	122,2	117,1	-4,2
РЭТАК кытай юаньна карата	87,5	97,1	11,0	99,0	105,2	6,3
НЭТАК кытай юаньна карата	54,3	54,7	0,7	54,3	56,4	3,9
РЭТАК еврого карата	116,6	113,4	-2,7	112,3	117,4	4,5
НЭТАК еврого карата	68,8	64,2	-6,8	62,5	64,9	3,8
РЭТАК жапон иенасына карата	160,1	175,9	9,8	180,4	203,8	13,0
НЭТАК жапон иенасына карата	81,6	83,6	2,4	84,9	94,9	11,7
РЭТАК каз. тенгесине карата	144,5	132,2	-8,5	128,8	128,7	-0,1
НЭТАК каз. тенгесине карата	170,9	162,0	-5,2	160,6	163,1	1,6
РЭТАК орус рублине карата	115,2	143,2	24,3	148,2	145,5	-1,8
НЭТАК орус рублине карата	123,3	146,2	18,6	153,4	152,8	-0,4
РЭТАК түрк лирасына карата	235,1	230,9	-1,8	230,0	216,0	-6,1
НЭТАК түрк лирасына карата	601,0	819,2	36,3	995,2	1138,6	14,4
РЭТАК АКШ долларына карата	86,5	88,2	1,9	87,8	90,6	3,2
НЭТАК АКШ долларына карата	54,6	52,3	-4,2	51,6	52,7	2,2

2024-жылдын башталышынан тартып номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын басандагандыгы байкалган.

Айкын маалыматтар боюнча, сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси жылдын башталышынан тартып 4,2 пайызга төмөндөп, 2024-жылдын июнь айынын акырына карата 117,1 түзгөн. Индекстин төмөндөшүнө белгиленген мезгилде сомдун түрк лирасына карата 14,4 пайызга, япон иенине карата 11,7 пайызга, кытай юанына

карата 3,9 пайызга, еврого карата 3,8 пайызга, АКШ долларына карата 2,2 пайызга жана казак теңгесине карата 1,6 пайызга бекемделишинен¹ улам орус рублине карата 0,4 пайызга нарксыздашы таасирин тийгизген. НЭАКтын төмөндөшү менен катар эле, соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү жогорку орточо инфляция деңгээлинин алкагында Кыргызстанда² баалардын төмөн деңгээли реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин 0,3 пайызга төмөндөшүн шарттаган, ал 2024-жылдын июнь айынын акырына карата 131,0 өлчөмүндө түптөлгөн.

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсунун маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2024-жылдын II чейрегинде 2,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда ЕАЭБге кирген соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 3,9 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Негизги тенденциялар

- Улуттук банктын монетардык саясаты инфляцияны орто мөөнөттүк мезгилде 5-7 пайыз максаттуу көрсөткүч чегинде колдоого багытталган.
- 2024-жылдын апрель-май айларында акча-кредит шарттарын жеңилдетүүнүн натыйжасында жана банк системасындагы үстөк ликвиддүүлүктөн улам акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин төмөндөө динамикасы белгиленген. Мында, чендердин өзгөрүүсү пайыздык чектин төмөн чегине жакын катталган.
- Улуттук банк инфляциянын монетардык факторун чектөө үчүн банк системасындагы ашыкча ликвиддүүлүктү жөнгө салууну уланткан. Акча рыногунун катышуучулары инвестициялоо ишин ачык рынокто операциялардын ордуна бош турган ресурстарын Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруу операцияларына өзгөрткөндүгү белгиленген.
- Ички валюта рыногунда жагдай жалпы алганда туруктуу сакталып турган. 2024-жылдын отчеттук чейрегинде валюта рыногунда чет өлкө валютасын сунуштоо ага суроо-талаптан жогору белгиленген. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк чет өлкө валютасын сатып алуу сыяктуу эле, сатуу боюнча валюталык интервенцияларды жүргүзгөн. Жалпы алганда өтүп жаткан жылдын II чейрегинде улуттук валюта бекемделгендиги катталган.
- Улуттук банк тарабынан көрүлгөн акча-кредит саясаты боюнча чаралар акча массасынын ашыкча артышын ооздуктоо менен инфляциянын монетардык факторлорун чектөөгө өбөлгө түзгөн. Өз кезегинде, бул, экономикада инфляциялык басымды ооздуктоого шарт түзүп, инфляция динамикасынын андан ары басаңдашын шарттаган.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Акча-кредиттик шарттар

Узак убакыт бою акча-кредиттик шарттар өзгөртүлбөгөндүктөн (2022-жылдын акырынан тартып эсептик чен 13,00 пайыз деңгээлинде сакталып келген), Улуттук банк жүргүзүлүп жаткан пайыз саясатын 2024-жылдын отчеттук чейрегинин орто ченинен тартып акырындап жеңилдетүүгө киришкен: эсептик чен 13,00 пайыздан 9,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Буга Кыргыз Республикасында инфляциялык процесстердин туруктуу негизде басаңдашы жана экономика субъекттеринин инфляциялык күтүүлөрүнүн бара-бара төмөндөшү өбөлгө түзгөн.

Акча-кредит саясатынын тактикалык чечимдери акча жана валюта рынокторунун өнүгүү тенденцияларын, ошондой эле банк системасында ашыкча ликвиддүүлүктүн жогору деңгээлин эске алуу менен кабыл алынган.

2024-жылдын II чейрегинде түптөлгөн экономикалык шарттарды эске алуу менен Улуттук банк акча-кредит саясатынын шарттарын улам жеңилдетип турган: 2024-жылдын апрель айынын акырына Улуттук банктын эсептик чени 13,00 пайыздан 11,00 пайызга чейин, май айынын акырына – 9,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Пайыздык чен чектери да акырындап корректировкаланган:

- 2024-жылдын апрель айынын акырына «овернайт» депозити боюнча чен 11,00 пайыздан 9,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Кийинчерек үстөк ликвиддүүлүктү сиңирүү саясатын кайра карап чыгуунун натыйжасында Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими менен 2024-жылдын 21-майынан тартып «овернайт» депозити боюнча чен 9,00 пайыздан

6,00 пайызга чейин, ал эми 2024-жылдын 18-июнунан тартып 5,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

- 2024-жылдын апрель айынын акырында «овернайт» кредиттери боюнча чен 15,00 пайыздан 13,00 пайызга чейин, андан кийин май айынын акырында – 11,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Үстөк ликвиддүүлүктүн жогору деңгээли, мурдагыдай эле, акча рыногунун катышуучуларынын ишине таасирин тийгизген негизги фактор болгон. Улуттук банк инфляциянын монетардык факторун чектөө максатында, банк системасында үстөк ликвиддүүлүктү жөнгө салууну жигердүү уланткан.

Банк секторунда ликвиддүүлүктү жөнгө салуу

Отчеттук чейрек ичинде банк системасында үстөк ликвиддүүлүктүн туруктуу өсүү тенденциясы сакталып калган. Кароого алынган чейректин экинчи декадасынан фискалдык сектордо мамлекеттик бюджеттин чыгашаларынын өсүшү белгиленген.

2024-жылдын II чейрегинде банк секторунда үстөк ликвиддүүлүктүн күндүк орточо деңгээли 96,3 млрд сомго жетүү (өткөн чейрекке салыштырганда 8,6 пайызга көбөйүү) менен жогорулоо динамикасын көрсөтүүнү уланткан. Ошол эле учурда мамлекеттик башкаруу секторунун операциялары бюджеттин киреше бөлүгүнүн чыгашадан ашуусунан улам, үстөк резервдердин 10,1 млрд сомго көбөйүүсүнө ооздуктоочу таасирин тийгизген.

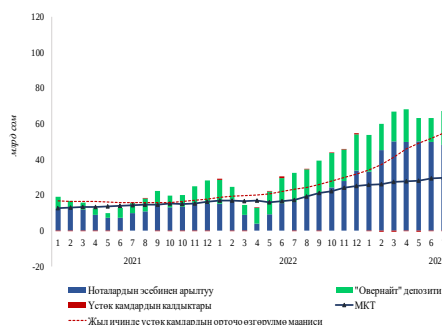
Улуттук банк потенциалдуу инфляциялык тобокелдиктерди алдын алуу максатында, мурдагыдай эле, үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу инструменттерин колдонгон. Колдонулган чаралар акча жана финансы рынокторунда туруктуулукту камсыз кылуу менен банк системасында ликвиддүүлүктүн оптималдуу деңгээлин колдоого мүмкүнчүлүк берген.

Жыйынтыгында, отчеттук мезгилде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын күндүк орточо деңгээли 8,9 пайызга өсүү менен 96,8 млрд сомду (2024-жылдын I чейрегинде – 88,9 млрд сом) түзгөн. Коммерциялык банктардын Улуттук банктын ноталарына суроо-талабынын жогору болушу алардын бош каражаттарын «овернайт» депозиттерине жайгаштыруусуна өбөлгө түзгөн.

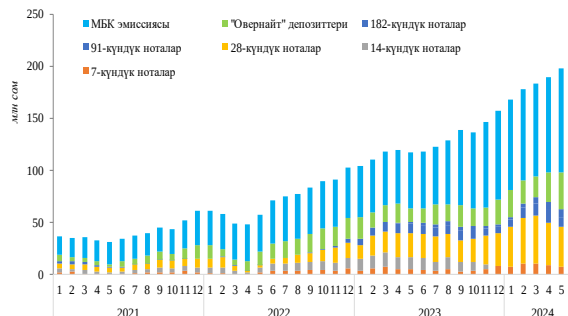
Отчеттук чейректе «овернайт» депозиттеринин үлүшү өткөн чейректеги 25,8 пайыздан учурдагы 42,3 пайызга чейин жогорулаган. Ошол эле учурда «овернайт» депозиттеринин күндүк орточо көлөмү 40,9 млрд сомду түзгөн, бул өткөн чейрекке салыштырганда 78,8 пайызга ашык жана 2023-жылдын II чейрегиндегиден 2,3 эсеге көп. 2024-жылдын II чейрегинде коммерциялык банктардын «овернайт» депозиттерине жайгаштырылган каражаттарынын суммардык көлөмүнүн минималдуу мааниси сыяктуу эле, максималдуу маанисинин да көбөйүшү байкалган: көрсөткүчтөр 19,3 млрд сомдон 74,7 млрд сомго чейинки (2024-жылдын I чейрегинде – 10,8 млрд сомдон 45,2 млрд сомго чейин) диапазондо өзгөрүп турган.

Отчеттук чейректе Улуттук банктын ноталары 2024-жылдын I чейрегиндеги 74,2 пайыздан 57,7 пайызга чейин төмөндөгөн. Күндүк орточо көлөмү 15,3 пайызга кыскарган жана 55,9 млрд сомду түзгөн.

3.1.1-график. Коммерциялык банктардын үстөк резервдери



3.1.2-график. МБКны эске алуу менен арылтуу түзүмү



2024-жылдын II чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

Улуттук банктын негизги чен өлчөмү жана пайыздык чектин чени боюнча чечим кабыл алынган.

Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселе эки жолу каралган, атап айтканда:

- өлкөдө инфляциялык процесстер басаңдаган шартта, 2024-жылдын 29-апрелинде эсептик чен өлчөмүн 13,00 пайыздан 11,00 пайызга чейин төмөндөтүү жөнүндө чечим кабыл алынган.

Буга жараша, пайыздык чектин чени да өзгөртүлгөн: «овернайт» депозити боюнча чен – 11,00 пайыздан 9,00 пайызга чейин, «овернайт» кредити боюнча чен – 15,00 пайыздан 13,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Андан кийин 2024-жылдын 20-майында Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими менен «овернайт» депозити боюнча чен 300 базистик пунктка, 6,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

- 2024-жылдын 27-майында Улуттук банк Башкармасынын чечими менен эсептик чен өлчөмү 200 базистик пунктка, 9,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Пайыздык чектин чени: «овернайт» депозити боюнча чен 6,00 пайыз деңгээлинде белгиленген, «овернайт» кредити боюнча чен 13,00 пайыздан 11,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин 2024-жылдын 17-июнундагы чечими менен «овернайт» депозити боюнча чен 5,00 пайызга чейин төмөндөтүлгөн.

Улуттук банк тарабынан колдонулган акча-кредит чараларынын натыйжасында, Кыргыз Республикасындагы инфляциялык процесстер 2024-жылдын II чейреги ичинде басаңдашын уланткан.

Керектөө бааларынын өсүш арымы 2024-жылдын июнь айында жылдык мааниде 4,5 пайызды (2023-жылдын декабрында – 7,3 пайыз) түзгөн. Инфляция түзүмүндө азык-түлүк товарларынын тобуна баалардын өсүш арымынын (2023-жылдын декабрында) 3,4 пайыздан (2024-жылдын июнунда) 1,2 пайызга чейин басаңдашы байкалган. Азык-түлүк товарлары тобунда жана кызмат көрсөтүүлөргө баалардын өсүшү да жай арымда басаңдаган, бул мамлекеттик тариф саясатынын чаралары менен шартталган.

3.2. Финансылык рыноктун инструменттери

Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендеринин динамикасы

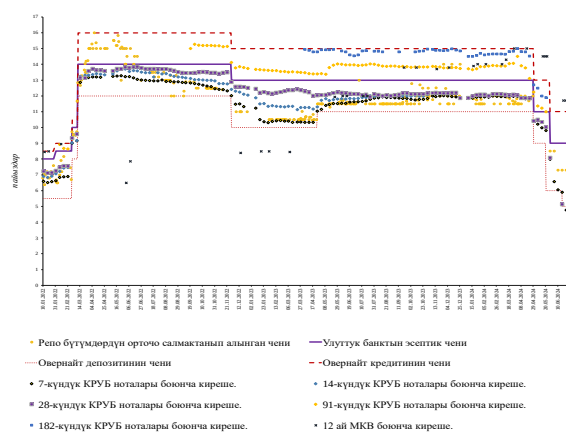
2024-жылдын II чейрегинде Улуттук банк пайыздык саясатын жеңилдетишинин натыйжасында, 2024-жылдын апрель айынын акырынан тартып банктар аралык акча рыногу кыска мөөнөттүү пайыздык чендердин төмөндөшү менен мүнөздөлгөн, алар Улуттук банк тарабынан белгиленген пайыздык чектин төмөнкү чегине жакын болгон. Негизги тенденциялар төмөнкүчө калыптанган.

Ноталар рыногунда чендердин орточо спреди 3,16 п.п. төмөндөп, (-)0,65 пайызды түзгөн. Отчеттук мезгил ичинде ноталардын орточо алынган кирешелүүлүгү 11,70 пайыздан 2024-жылдын апрель айында 5,75 пайызга чейин төмөндөгөн (май айында бул көрсөткүч 9,60 пайызды түзгөн). Улуттук банктын ноталарынын жүгүртүү мөөнөтү боюнча алып караганда, максималдуу кыска мөөнөттүү инструменттер – 7 жана 28 күндүк ноталар боюнча, мурдагы мезгилге салыштырмалуу, тиешелүүлүгүнө жараша, 2,8 п.п. жана 3,3 п.п. кыйла төмөндөө байкалган. Ал эми жүгүртүү мөөнөтү 91 жана 182 күндүк ноталар боюнча төмөндөө көрсөткүчү 1,7 п.п. жана 1,4 п.п. түзгөн.

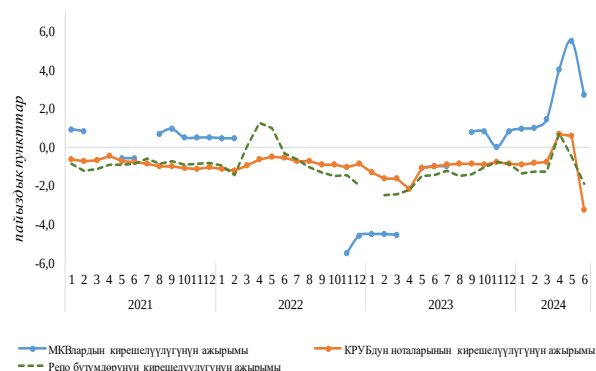
Жалпысынан, 2024-жылдын апрелинин башынан тартып репо шарттарында банктар аралык кредиттик рынокто суроо-талаптын төмөндөшү байкалган. Өткөн айдагы көлөмгө салыштырганда, май айында көлөмдүн 94,9 пайызга кыйла төмөндөшү катталган. Натыйжада, 2024-жылдын I чейрегинде орточо спред 2,60 п.п., (-)0,55 пайызга чейин төмөндөгөн. Өтүп жаткан жылдын апрель айынан июнь айын кошо алгандагы мезгилде орточо алынган чен 4,63 п.п. төмөндөп, 7,11 пайыз деңгээлинде түптөлгөн (2024-жылдын мартында – 11,73 пайыз).

Кыска мөөнөттүү МБК рыногунда да орточо спредтин жай арымда төмөндөшү белгиленген. Чейректин жыйынтыгында бардыгы болуп алты аукцион өткөрүлгөн, алардын натыйжасында орточо спред 0,39 п.п., 4,07 пайызга чейин төмөндөгөн. Ал эми орточо алынган чен, мурдагыдай эле, эсептик чендин деңгээлинен 2,70 п.п. жогору болуп, 11,7 пайызды (2024-жылдын I чейрегинде бул көрсөткүч 14,4 пайыз) түзгөн.

3.2.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты



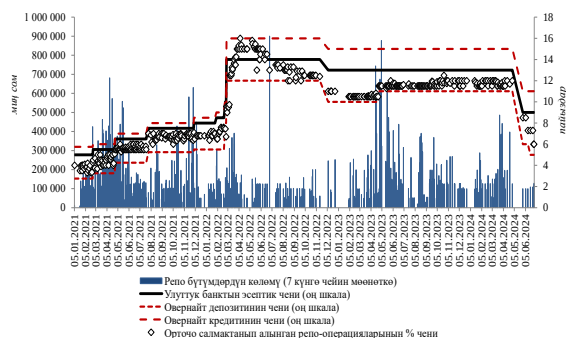
3.2.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы спред



Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногу

2024-жылдын II чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда репо-операциялар сегментинде жигердүүлүктүн төмөндөшү байкалган.

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы



2024-жылдын II чейрегинде бүтүмдөрдүн көлөмү кескин өзгөрүп турган жана банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунун катышуучуларынын жигердүүлүгү 2024-жылдын I чейрегине салыштырганда кыйла төмөндөгөн.

2024-жылдын апрель-июнь айларында бүтүмдөрдүн көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 46,4 пайызга азайып, 2,7 млрд сомду (I чейректе — 5,0 млрд сом) түзгөн, ал эми 2023-жылдын II чейрегине салыштырганда бүтүмдөрдүн көлөмү 77,9 пайызга азайган (2023-жылдын II чейрегинде — 12,1 млрд сом).

2024-жылдын апрель-июнь айларында банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунун орточо алынган чени 2024-жылдын январь-март айларынын көрсөткүчүнө салыштырганда 9,1 пайызга чейин (-2,6 п.п.) төмөндөгөн. Отчеттук мезгилде зайымдардын орточо мөөнөтү өткөн чейрекке салыштырмалуу 6 күнгө (-3 күн) азайган. Бүтүмдөр Улуттук банктын ноталарын, МКО жана КО күрөөгө коюу менен ишке ашырылган.

2024-жылдын II чейрегинде коммерциялык банктар тарабынан улуттук валютаны колдонуу менен (ички рыноктогудай эле, резидент эмес банктар менен да) ишке ашырылган своп-операцияларынын жалпы көлөмүнүн акырындап төмөндөшү улантылган. Натыйжада, операциялардын көлөмү өткөн мезгилге салыштырганда 38,8 пайызга кыскарып, 4,7 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн.

Коммерциялык банктардын айрым чет өлкө валюталарында кошумча ликвиддүүлүккө суроо-талабы жогорулашына байланыштуу, өткөн чейрекке салыштырмалуу чет өлкө валютасы менен (улуттук валютаны колдонбостон) ишке ашырылган своп-операцияларынын көлөмү 6,6 эсеге көбөйгөн.

Улуттук банктын ноталар рыногу

Коммерциялык банктар колдо болгон үстөк ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү болгондугуна байланыштуу, бош ресурстарын Улуттук банктын кыска мөөнөттүү ноталарына жайгаштырган.

Отчеттук мезгилде Улуттук банктын ноталарын жайгаштыруу көлөмү мурдагы чейрекке салыштырганда 93,4 млрд сомго (-32,4 пайызга), 194,7 млрд сомго чейин азайган. Ошол эле учурда рыноктун катышуучуларынын ноталарга инвестициялык суроо-талабы 378,3 млрд сомго чейин көбөйүшү (+21,1 пайыз же 66,0 млрд сом) байкалган.

2024-жылдын II чейрегинде мөөнөтү боюнча алып караганда, ноталардын кирешелүүлүгүнүн төмөндөө динамикасы белгиленген. Жүгүртүү мөөнөтү 7 күндүк ноталар боюнча чендер 9,1 пайызга чейин (-2,8 п.п.), 28 күндүк ноталар боюнча 8,7 пайызга чейин (-3,3 п.п.), 91 күндүк ноталар боюнча — 12,2 пайызга чейин (-1,7 п.п.) жана 182 күндүк ноталар боюнча — 13,2 пайызга (-1,4 п.п.) чейин төмөндөгөн. Бүтүндөй алганда, ноталардын жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү отчеттук чейректе 3,2 п.п. азайып, 9,0 пайызды түзгөн.

Отчеттук мезгилде үстөк ликвиддүүлүк кыска мөөнөттүү (бир жылга чейин) болгондуктан, жүгүртүү мөөнөтү 7 жана 28 күндүк ноталарга көбүрөөк артыкчылык берилген. Натыйжада, 7 жана 28 күндүк ноталардын суммардык үлүшү жалпы сатуу

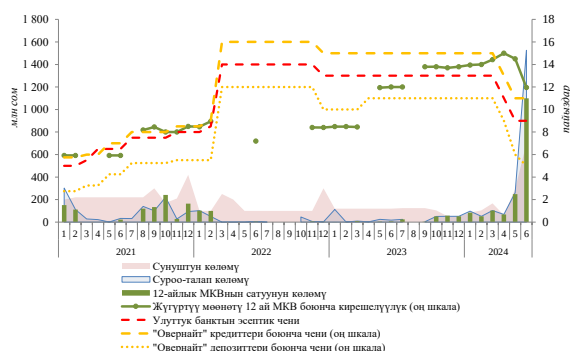
көлөмүнүн 97,9 пайызын түзгөн (чейрек ичинде 6,3 п.п. көбөйгөн), ал эми 91 жана 182 күндүк ноталардын үлүшү 6,3 п.п. азаюу менен 2,1 пайыз чегинде катталган.

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

2024-жылдын II чейрегинде мамлекеттик баалуу кагаздар (МБК) рыногунда жүгүртүү мөөнөтү 15 жана 20 жылдык кагаздарды кошпогондо, бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар сунушталган. Рыноктун катышуучуларынын арасында кыйла узак мөөнөттүү 3, 10, 7, жана 5 жылдык МКОго суроо-талап көбүрөөк болгон. МБКнын кыска мөөнөттүү сегментинде, мурдагы мезгилдердегидей эле, жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ гана сунушталган.

Мамлекеттик казына векселдери

3.2.4-график. МКВ рыногунун индикаторлору

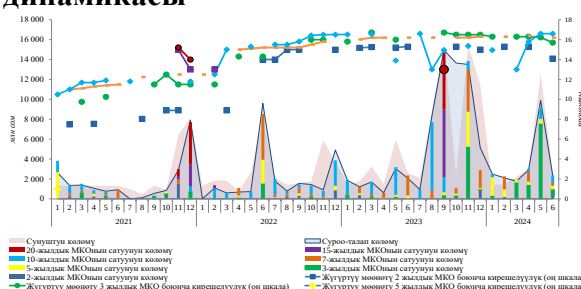


сомду жана сатуу көлөмү — 1,0 млрд сомду түзгөн. Ал эми 2023-жылдын II чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВны жайгаштыруу боюнча аукциондор өткөрүлгөн эмес.

«КФБ» ЖАКтын расмий интернет-сайтынын маалыматына ылайык, өткөн чейрекке салыштырмалуу суроо-талап, сунуштоо жана сатуу көлөмү көбөйгөн. Жалпысынан, 2024-жылдын II чейрегинде 12 айлык МКВны сунуштоо көлөмү өткөн чейрекке салыштырганда 56,6 пайызга жогору болгон. Жалпы суроо-талап 2,2 эсеге жогору болгон, ошол эле учурда суроо-талап 23,5 пайызга (127,6 млн сом) канааттандырылган эмес. Сатуунун жалпы көлөмү 415,0 млн сомду түзүп, 2024-жылдын I чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырмалуу 74,1 пайызга көбөйгөн. Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ боюнча орточо алынган кирешелүүлүк II чейректе 13,7 пайызды түзгөн, бул I чейректеги көрсөткүчкө салыштырганда 0,6 п.п. төмөн.

Мамлекеттик казына облигациялары

3.2.5-график. Мамлекеттик казына облигацияларын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы



МКО рыногундагы жигердүүлүк, негизинен, мамлекеттин катышуусу менен шартталган.

2024-жылдын II чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ рыногундагы жигердүүлүк өсүү тенденциясын уланткан, мындай тенденция 2023-жылдын IV чейрегинде да белгиленген. Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ Улуттук банктын аянтына, ошондой эле «Кыргыз фондулук биржасы» ЖАКтын («КФБ» ЖАК) соода аянтына жайгаштырылган.

Отчеттук мезгилде Улуттук банктын аянтында МКВны сунуштоо көлөмү 0,5 млрд сомду, суроо-талап — 1,3 млрд сомду түзгөн. Ал эми 2023-жылдын II чейрегинде жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВны жайгаштыруу боюнча аукциондор өткөрүлгөн эмес.

II чейректе МКО рыногунда жүгүртүү мөөнөтү 15 жана 20 жылдык баалуу кагаздардан тышкары, бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар жайгаштырылган. Кирешелүүлүгү жогору кагаздарды сатуунун натыйжасында МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү жогорулаган.

2024-жылдын II чейрегинде МКОну сатуу көлөмү өткөн жылдын ушул мезгилине салыштырганда 2,5 эсеге жана өткөн чейрекке салыштырмалуу 3,1 эсеге көбөйүү менен, 13,9 млрд сомду түзгөн.

Отчеттук мезгилде МКОнун жалпы орточо алынган кирешелүүлүгү 2024-жылдын I чейрегинин көрсөткүчүнө салыштырганда бир аз жогорулаган. 2024-жылдын I чейрегине салыштырмалуу МКОну сунуштоо көлөмү 3,6 эсеге жана суроо-талаптын көлөмү 2,3 эсеге көбөйгөн, бул кирешелүүлүк динамикасын шарттаган. Чейрек ичинде МКОнун орточо алынган кирешелүүлүгү салыштырмалуу бир деңгээлде сакталып турган (апрель жана май айларында - 16,29 пайыз, июнь айында -16,11 пайыз).

Жүгүртүү мөөнөтү 3 жылдык МКО көбүрөөк көлөмдө сатылгандыгы белгиленген. Жалпысынан, 3 жылдык МКО 2024-жылдын II чейреги ичиндеги жалпы сатуу көлөмүнүн 67,0 пайызын ээлейт.

II чейректе МКО ээлеринин («КФБ» ЖАКтын биржасында жайгаштырылган 2 жылдык МКОну эске албаганда) түзүмү өткөн чейрекке салыштырганда өзгөрүшү байкалган. МКО ээлеринин дээрлик жарымын институционалдык инвесторлор ээлеген, алардын үлүшү 41,7 пайызды (-0,9 п.п.) түзгөн, коммерциялык банктардын үлүшү - 30,1 пайызга (+3,3 п.п.) көбөйгөн, ал эми резидент юридикалык жактардын үлүшү 9,7 пайызга чейин (-3,5 п.п.) азайып, калган катышуучулар чогуу алганда, жүгүртүүдөгү бардык МКОнун 18,4 пайызына ээлик кылган.

2024-жылдын II чейрегинде «КФБ» ЖАКтын аянтында 2 жылдык МКО 14,4 пайыз орточо алынган кирешелүүлүк менен 352,4 млн сом өлчөмүндө сатылган.

Депозит рыногу

Отчеттук мезгилде депозит рыногу кеңейүүсүн уланткан. Негизинен, базага улуттук валютадагы аманаттар салынгандыгы белгиленген, бул калктын банк системасына ишеними жана улуттук валютадагы аманаттарга суроо-талап жогору экендигин түшүндүрөт.

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы



II чейректин акырына карата банктардын депозиттик базасы чейрек ичинде 12,1 пайызга көбөйүү менен 522,1 млрд сомду түзгөн. Депозиттик базанын өсүшү улуттук валютадагы депозиттер (+16,6 пайыз, 296,3 млрд сомго чейин) сыяктуу эле, чет өлкө валютасындагы депозиттердин (+6,7 пайызы, 225,8 млрд сомго чейин) да көбөйүшү менен шартталган.

Улуттук валютадагы депозиттик базанын өсүшүнө, негизинен, эсептешүү эсептеринин депозиттери жыл башынан 27,6 пайызга (120,8 млрд сомго чейин), ошондой эле мөөнөттүү депозиттердин 20,6 пайызга (98,2 млрд сомго чейин) жогорулашы өбөлгө түзгөн, ал эми талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 32,3 пайызга (77,3 млрд сомго чейин) көбөйгөн. Мындай динамика депозиттик базанын сом түрүндөгү түзүмүнүн өзгөрүшүн шарттаган, атап айтканда, эсептешүү эсептеринин депозиттеринин үлүшү 40,8 пайызга (+0,4 п.п.) чейин жана талап боюнча төлөнүүчү депозиттер 26,1 пайызга (+1,2 п.п.) чейин көбөйгөн, ошондой эле мөөнөттүү аманаттардын үлүшү 33,1 пайызга (-1,6 п.п.) чейин төмөндөгөн.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли өтүп жаткан жылдын июнь айынын акырына карата 43,2 пайызды (2023-жылдын декабрына салыштырганда -2,4 п.п.) түзгөн, ал эми эсептик курска корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли да 43,0 пайызга чейин (-2,6 п.п.) төмөндөгөн.

Улуттук валютадагы депозиттик базаны жактар боюнча алып караганда, ал негизинен, резиденттердин депозиттеринен (жалпы көлөмдүн 97,9 пайызы), атап айтканда, жеке адамдардын депозиттеринен (45,3 пайыз) түзүлгөн.

Ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттик базаны жактар боюнча алып караганда, ал көбүнчө резидент юридикалык жактардын (атап айтканда, эсептешүү эсептери) депозиттеринин (46,8 пайыз) жана резидент эмес жеке адамдардын (негизинен, талап боюнча төлөнүүчү эсептер) депозиттеринин (29,1 пайыз) эсебинен калыптанган.

3.2.7-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин агымынын динамикасы



салыштырганда +0,7 п.п.).

Жаңыдан кабыл алынган улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер 0,9 п.п.ка, 11,5 пайызга чейин (2023-жылдын июнь айынын акырына салыштырганда +0,7 п.п.) төмөндөгөн.

Депозит рыногунда концентрациялануу индекси¹ 2024-жылдын башталышынан тартып кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата бир аз гана өзгөрүп, 0,11 түзгөн. Бул көрсөткүч концентрациялануу деңгээлинин орточо экендигин билдирет жана рынокто бирдей үлүштөгү тогуз катышуучу иш алып барып жаткандыгына дал келет.

Кредит рыногу

2024-жылдын II чейрегинде экономиканы жигердүү кредиттөө улантылган.

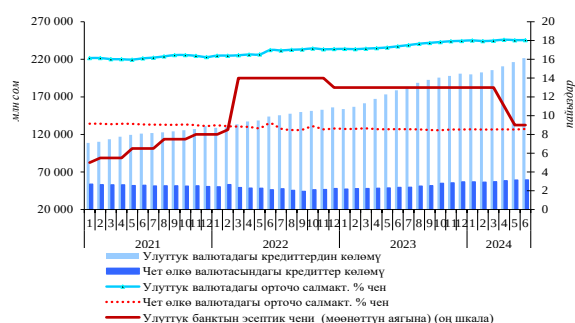
II чейректин акырына карата банктардын кредит портфели чейрек ичинде 7,0 пайызга көбөйүү менен 281,1 млрд сомду түзгөн. Кредит портфелинин өсүшү, негизинен, улуттук валютадагы кредиттердин 7,8 пайызга, 221,6 млрд сомго чейин көбөйүшү эсебинен камсыздалган.

Улуттук валютадагы кредиттердин көбөйүшү, көбүнчө керектөө кредиттеринин (+15,1 пайыз), соода жана коммерциялык операциялардын (+3,7 пайыз) жана айыл чарбанын (+9,0 пайыз) өсүшү менен шартталган.

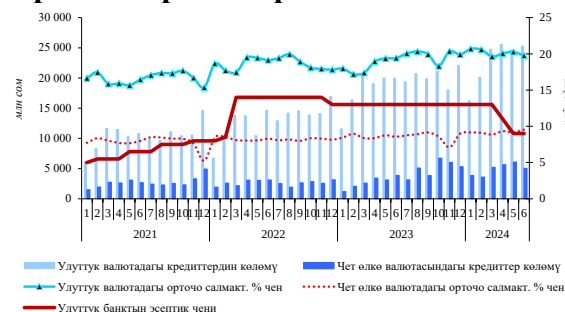
Улуттук валютадагы кредит портфелинин түзүмүн жактар боюнча алып караганда, 59,9 пайыз үлүшү резидент жеке адамдардын кредиттерине (2024-жылдын март айына салыштырганда +1,7 п.п.), 39,9 пайыз - резидент юридикалык жактардын кредиттерине (2024-жылдын I чейрегинин акырына салыштырмалуу -1,7 п.п.), 0,2 пайыз - резидент эместердин үлүшүнө туура келген. Ошентип, отчеттук мезгилде улуттук валютадагы кредит портфелинин өсүшүнө резидент жеке адамдардын кредиттеринин өсүш арымы (2024-жылдын I чейрегинин акырына салыштырганда 11,0 пайызга өсүшү) түрткү берген.

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт жана Херфиндаль-Хиршмандын индексти эсептөө методикасы боюнча эсептелет, ошондой эле көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дон 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

3.2.8-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы



3.2.9-график. Коммерциялык банктар тарабынан мезгил ичинде жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы



тартып 0,1 п.п. көбөйүп, 8,58 пайызды түзгөн. Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,09 деңгээлинде сакталып калган, бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине дал келет жана рыноктун он бир банктын ортосунда бөлүштүрүлүшүнө эквиваленттүү. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,28 түзгөн, бул кредиттөөнүн негизги үч секторун билдирет.

2024-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча кредит портфелинин сапаттык көрсөткүчү төмөнкүдөй калыптанган: кредит портфелинде мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү жыл башынан 2,6 пайызга чейин (+0,1 п.п.) көбөйгөн, ал эми пролонгацияланган кредиттердин салыштырма салмагы 3,3 пайызга (-1,3 п.п.) чейин төмөндөгөн.

3.3. Монетардык индикаторлордун динамикасы

2024-жылдын I чейрегинин акырында башталган резервдик акчанын көбөйүү динамикасы сакталып калган. Акча сунушун монетардык сектордун операциялары сыяктуу эле, фискалдык сектордун операциялары да шарттаган.

Май айында Улуттук банктын операцияларынын резервдик акчасы көбөйүшүнө салымдын төмөндөшү эсебинен 2024-жылдын апрель айына салыштырганда акча базасынын өсүш арымынын бир аз басаңдашы (0,7 п.п. кыскаруу) байкалган.

Кийинки айда өсүш динамикасы жанданып, 2024-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча акча базасы 2024-жылдын I чейрегине салыштырмалуу 9,9 пайызга көбөйүп, 267,8 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн.

Акча базасынын түзүмү дээрлик өзгөрүүсүз калган: негизги үлүштү 83,1 пайыз өлчөмүндө жүгүртүүдөгү нак акча ээлеген, ал эми коммерциялык банктардын жана башка депозиттик корпорациялардын резерви калган 16,9 пайыз үлүштү түзгөн.

Отчеттук мезгилде чет өлкө валютасындагы кредит портфели 2024-жылдын I чейрегине салыштырганда 4,2 пайызга, 59,4 млрд сом эквивалентине чейин көбөйгөн.

Чет өлкө валютасында кредиттөөнүн негизги секторлору катары соода, коммерциялык операциялар (2024-жылдын I чейрегинин акырына салыштырганда 4,3 пайызга өсүш) жана өнөр жай (+8,5 пайыз) саналган. Мындан тышкары, курулуш секторунда кредиттөөнүн өсүш арымы (2024-жылдын I чейрегинин акырынан +24,9 пайыз) жогорулашы байкалган.

Сом түрүндөгү кредит портфелинин орточо алынган чени 2024-жылдын июнь айынын акырына карата 18,05 пайызды түзгөн (2024-жылдын март айынан +0,06 п.п.). Керектөө кредиттерин эске албаганда, орточо алынган чен 15,98 пайызды (2024-жылдын март айынан -0,1 п.п.) түзгөн. Чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча орточо алынган чен март айынан

Акча топтомдору

Чейректин жыйынтыгында бардык акча топтомдору боюнча өсүш арымынын жогорулоо динамикасы белгиленген. Буга, негизинен, акча топтомдорун түзүүчү компоненттердин өсүш арымынын тездеши өбөлгө түзгөн: которулма депозиттер (эсептешүү эсептериндеги жана талап боюнча төлөнүүчү эсептердеги) - 21,7 пайызга, жүгүртүүдөгү акча – 10,3 пайызга, чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттер – 6,3 пайызга, улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер – 3,7 пайызга. Мындай өсүшкө экономикалык жигердүүлүктүн жана керектөө суроо-талабынын өсүшү, ошондой эле жеке адамдардын чек ара аркылуу өтүүчү акча которууларынын агылып кирүү көлөмүнүн көбөйүшү негизги факторлордон болгон.

Акча топтомдорун түзүүчү компоненттердин ичинен улуттук жана чет өлкө валютасындагы мөөнөттүү депозиттердин өсүш арымынын басандашы байкалган, буга жарым-жартылай негизги чендин төмөндөшү түрткү берген. Өткөн чейрекке салыштырмалуу улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттердин өсүш арымы 5,4 п.п төмөндөп, мезгилдин акырына карата 80,6 млрд сом көлөмүндө 3,7 пайызды түзгөн. Ал эми чет өлкө валютасындагы депозиттердин өсүш арымы 1,8 п.п., 6,3 пайызга чейин төмөндөө менен 157,1 млрд сом өлчөмүндө калыптанган.

Акча топтомдорунун өсүшү, негизинен, улуттук валютадагы которулма депозиттер (эсептешүү эсептериндеги жана талап боюнча төлөнүүчү эсептердеги) менен камсыздалган, алардын жылдык өсүшү 54,3 пайызга чейин тездеген, ал эми мурдагы чейректе бул көрсөткүч 39,5 пайызды түзгөн.

Акча топтомдорунун өсүш динамикасы төмөндөгүчө түптөлгөн:

- *банктардан тышкары акча (M0) өткөн мезгилге салыштырганда* 19,5 млрд сомго (+11,0 пайыз) көбөйгөн жана 196,5 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 12,7 пайызды) түзгөн;

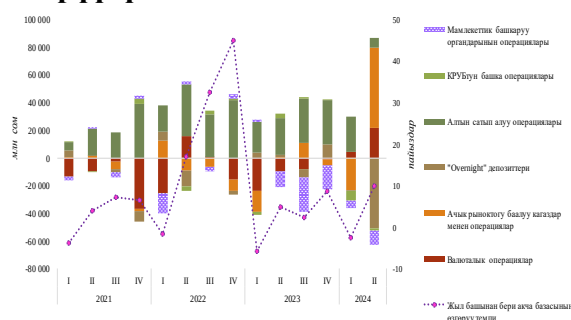
- *тар мааниде колдонулуучу акча (M1)* 46,8 млрд сомго (+15,5 пайыз) өсүү менен, 349,4 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 27,8 пайызды) түзгөн;

- *кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2)* 429,9 млрд сом деңгээлинде түптөлүү менен, 49,7 млрд сомго (жылдык мааниде өсүш 27,7 пайызды түзгөн) көбөйгөн;

- *чет өлкө валютасындагы депозиттерди камтыган, кеңири мааниде колдонулуучу акча (M2X)* 59,0 млрд сомго өсүү менен, мезгилдин акырына карата 587,0 млрд сомду (жылдык мааниде өсүш 26,0 пайызды) түзгөн.

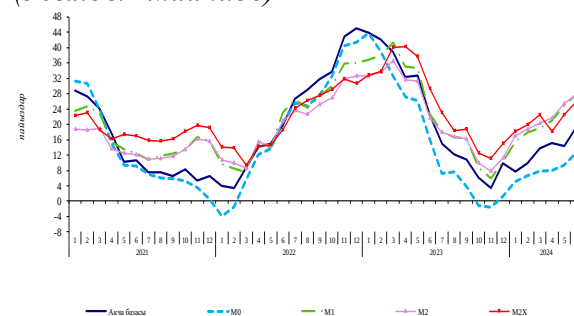
M2Xке камтылган депозиттик базанын жалпы көлөмү жылдык мааниде 390,5 млрд сом деңгээлинде түптөлүү менен 34,0 пайызга өскөн.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы



3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы

(жылдык мааниде)

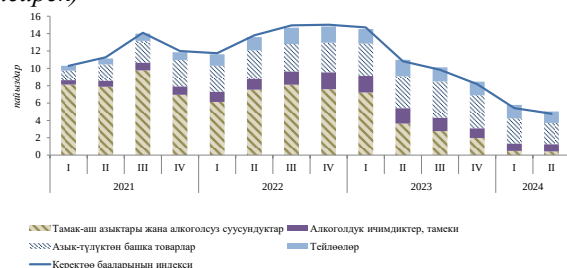


4-глава. Инфляция динамикасы

4.1. Керектөө баа индекси

4.1.1-график. Керектөө баа индексинин түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



4.1.2-график. Азык-түлүк бааларынын КБИнин жылдык өсүшүнө салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

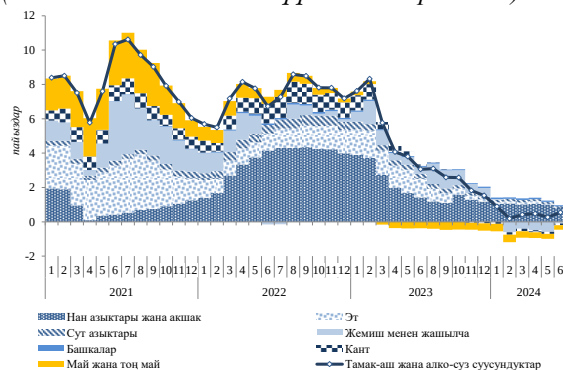
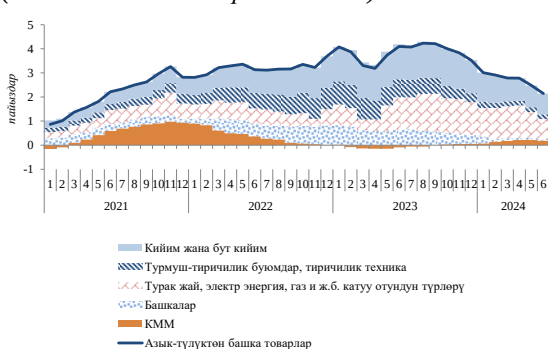


График 4.1.3. Динамика вклада цен на непродовольственные товары в годовой прирост ИПЦ

(мес. к соотв. мес. предыд. года)



2024-жылдын июнь айында Кыргыз Республикасындагы инфляция жылдык мааниде 4,5 пайызды түзгөн, 2024-жылдын II чейрегинде (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек) инфляциянын жылдык мааниси I чейректеги 5,4 пайыздан 4,8 пайызга чейин басандаган.

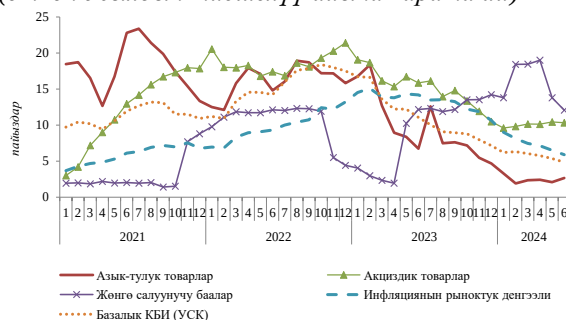
2024-жылдын июнь айында азык-түлүк товарларынын КБИнин жылдык өсүшүнө кошкон салымы 2023-жылдын июнь айына салыштырганда 2,5 п.п. төмөндөө менен 0,2 п.п. түзгөн, бул айрым азык-түлүк товарларына баанын сезондук төмөндөшү менен түшүндүрүлөт. Отчеттук мезгилде КБИнин өсүшүнө азык-түлүк товарларынын тобунан нан азыктарына жана акшактарга, ошондой эле мөмө жемештерге баалар негизги салымын кошкон. Товарлардын бул тобунда мөмө жемештерге, балык жана алкогольсуз суусундуктарга, ошондой эле нан азыктары менен акшактарга баалардын кыйла кымбатташы байкалган. Муну менен бирге эле, жашылчалардын, канттын, майлардын жана тоң майлардын баасынын төмөндөшү байкалган.

Азык-түлүктөн башка товарлар тобунда баалардын өсүш арымынын бир аз басандоо тенденциясы сакталып калган. 2024-жылдын июнь айында азык-түлүктөн башка товарларга баалардын жылдык өсүшү 7,4 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Азык-түлүктөн башка товарлардын КБИге салымы 2024-жылдын июнь айында жылдык мааниде 2,1 п.п. түзгөн, бул өткөн жылдын тиешелүү айындагы көрсөткүчтөн 2,0 п.п. төмөн. Мындай динамика дүйнөдөгү геосаясий курч абалдын таасири, мунай

заттарынын дүйнөлүк рыногундагы баалардын өзгөрүп турушу, мамлекеттик тариф саясатынын таасири жана ички суроо-талаптын туруктуу өсүшү менен шартталган.

4.1.4-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

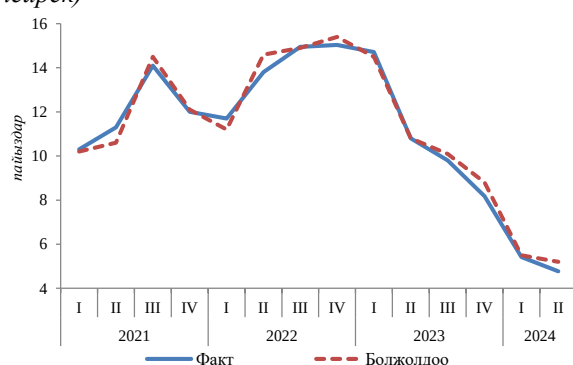


ал эми жалпы КБИге салымы 1,2 п.п. түзгөн. Кызматтарга баа динамикасы «транспорт кызматтары», «тойканалар жана мейманканалар», «саламаттыкты сактоо» жана «ар башка товарлар жана кызматтар» топторунда баалардын өсүшү менен шартталган. Транспорт кызматтарына баалардын өсүшү 2024-жылдын 30-январынан тартып коомдук транспортко тарифтин жогорулашы менен түшүндүрүлөт. 2024-жылдын июнь айында базалык инфляциянын өсүш арымы жалпы КБИ деңгээлинен жогору түптөлгөн жана жылдык мааниде 4,9 пайызды түзгөн.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Азык-түлүктөн башка товарлар тобунда инфляция көрсөткүчүнүн жогору болушуна, негизинен, «КММ», «турак жай кызматтары, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү», «кийим-кече жана бут кийим» жана «үй-тиричилик буюмдары жана тиричилик техникасы» сыяктуу топтордо баалардын өсүшү таасирин тийгизген.

2024-жылдын июнь айында акы төлөнүүчү кызматтарга баалардын өсүшү жылдык мааниде 6,8 пайызды,

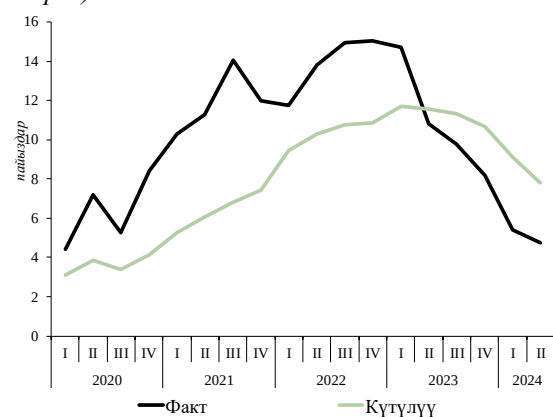
2024-жылдын II чейрегинин жыйынтыгы боюнча инфляция деңгээлинин айкын мааниси Улуттук банк тарабынан болжолдонгон мааниден төмөн түптөлгөн. Айкын инфляциянын болжолдонгон деңгээлден четтөөсү 0,4 п.п. түзгөн.

Инфляциялык күтүүлөр

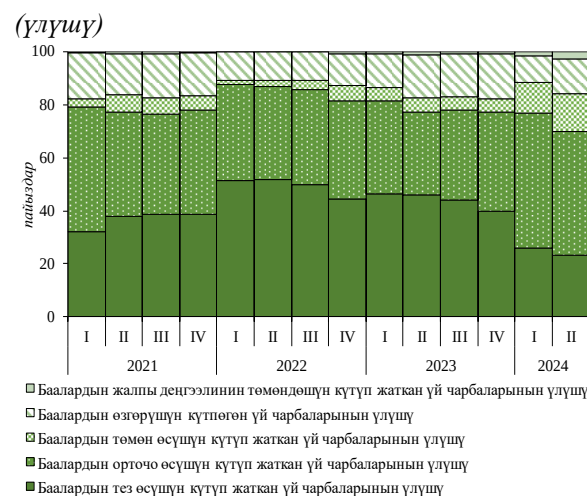
2024-жылдын II чейрегинде Улуттук статистика комитетинин сурамжылоосуна ылайык, калктын инфляциялык күтүүлөрү өткөн чейрекке салыштырганда төмөндөгөн, бирок, бирок салыштырмалуу дагы эле жогору деңгээлде сакталып калган (4.2.2-график). Жалпысынан, ишканалардын баа боюнча күтүүлөрү төмөндөп жаткандыгына карабастан, 4.2.3-графикте көрсөтүлгөндөй эле, алар айкын инфляцияга салыштырмалуу жогору бойдон калууда.

Отчеттук мезгилде калктын баа боюнча күтүүлөрү инфляциянын айкын деңгээлине салыштырмалуу жогору бойдон сакталып турган. Баалардын тез өсүшүн күткөн респонденттердин үлүшү азайгандыгы белгиленген.

4.2.2-график. Инфляциянын айкын деңгээли, үй чарбалары тарабынан байкалган жана күтүлгөн инфляция
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



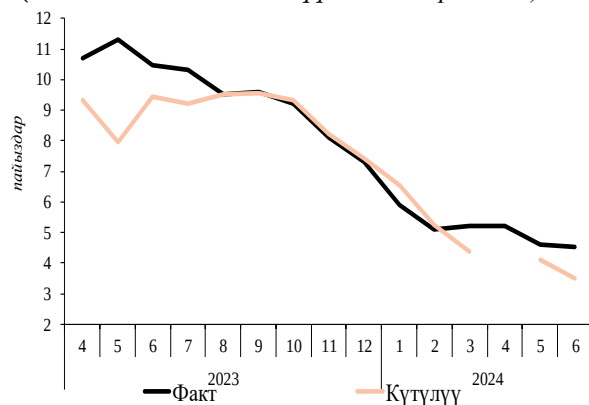
4.2.3-график. Үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү



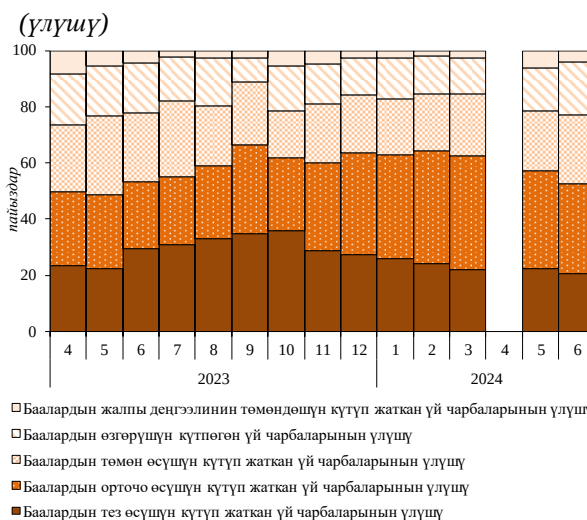
Дүйнөлүк банктын Кыргыз Республикасындагы 1500 үй чарбасы арасында инфляциялык күтүүлөрү боюнча өткөрүлгөн сурамжылоосунун маалыматтарын изилдөөнүн натыйжасында (4.2.4-график жана 4.2.5-график), тренд Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоолорунун натыйжалары менен макулдашыла тургандыгы аныкталган. Үй чарбаларынын баа боюнча күтүүлөрүнүн жалпы төмөндөөсү белгиленген.

4.2.4-график. Инфляциянын айкын мааниси, үй чарбалары тарабынан байкалган жана күтүлгөн инфляция (ДБ)

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

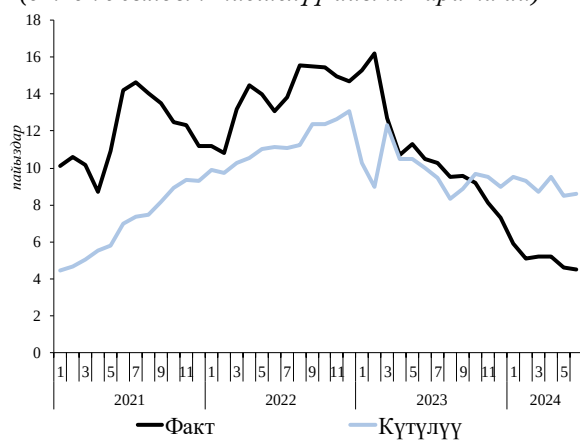


4.2.5-график. Үй чарбаларынын жоопторунун бөлүштүрүлүшү (ДБ)



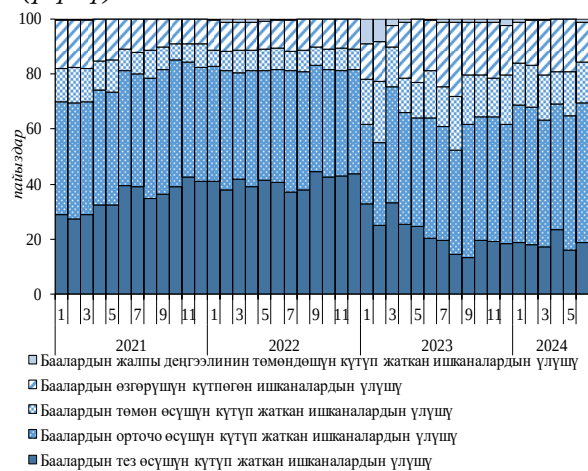
2024-жылдын башынан тартып ишканалардын инфляциялык күтүүлөрү жалпысынан төмөндөгөн, 2024-жылдын апрель айынын көрсөткүчтөрүн кошпогондо, бул инфляциянын байкалган айкын маанилеринин учурдагы динамикасына дал келет, инфляциялык күтүүлөр ошол убакта электр энергиясына тарифтин пландалган жогорулашынын фонунда жогорулаган.

4.2.6-график. Инфляциянын айкын мааниси, ишканалар тарабынан байкалган жана күтүлгөн инфляция
(өткөн жылдын тигешелүү айына карата ай)



4.2.7-график. Ишканалардын жоопторунун бөлүштүрүлүшү

(үлүшү)



5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

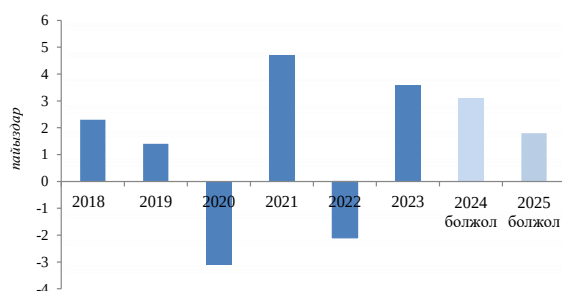
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)



Булагы: «Блумберг» МА, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

Катуулатылган акча-кредит шарттары экономикалык жигердүүлүккө таасирин тийгизет.

Россия Банкынын болжолдоосуна ылайык 2024-жылы ИДӨ өсүшү 3,5-4,0 пайызды түзөт. Ошол эле учурда кыйла катуулатылган акча-кредит шарттары болжолдоо мезгилинде экономикалык жигердүүлүктүн динамикасына таасирин тийгизет: 2025-2026-жылдардагы реалдуу ИДӨ өсүшү 0,5п.п.ка, 0,5-1,5 пайызга жана тиешелүүлүгүнө жараша 1,0-2,0 пайызга чейин төмөн караштырылган. Экономика 2027-жылдан тартып тең салмактуу өсүш

алуу траекториясында бекем турукташтырылат.

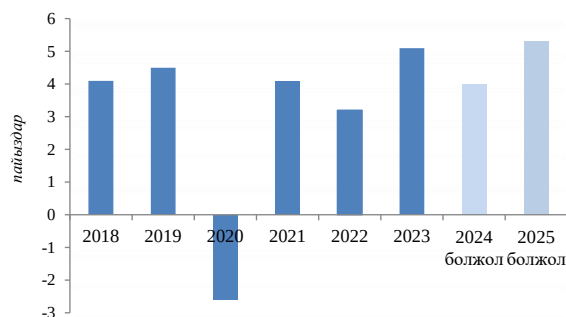
ЭВФ аналитиктери 2024-жылдын июнь айында Россия экономикасынын өтүп жаткан жылдагы өсүшүнө бааны өзгөрүүсүз калтырган, бирок 2025-жылы Россия ИДӨсү боюнча болжолдоолорду 0,3 п.п. төмөндөткөн. ЭВФ болжолдоосуна ылайык, Россия ИДӨсү 2024-жылы 3,2 пайызга, ал эми 2025-жылы – 1,5 пайызга (өтүп жаткан жылдын апрель айындагы 1,8 пайызга баага карама-каршы) өсөт. ЭВФ өсүш факторлору катары бюджеттик чыгымдардын көптүгүн, жигердүү инвестицияларды жана туруктуу керектөөлөрдү¹ белгилейт.

Инфляцияга түрткү берүүчү тобокелдиктер олуттуу бойдон калууда. Геосаясий чыңалуулардын таасири астында тышкы сооданын шарттарынын өзгөрүүсү, жогору инфляциялык күтүүлөрдүн сакталып туруусу, масштабдуу жеңилдетилген программалар сакталган шартта катуулатылган акча-кредит саясатын жүргүзүүдө кредиттөөнүн өсүшү жана эмгек рыногунда чыңалуу сакталган эмгек өндүрүмдүүлүгүнө үстөмдүк кылган эмгек акынын өсүшү инфляцияга жогорулатуучу таасир этүүчү факторлордон болуп саналат. Инфляция кайрадан төмөндөшү үчүн акча-кредит саясатын кошумча катуулатуу, ал эми инфляциянын максатка кайтуусу үчүн – буга чейин болжолдонгон шарттарга караганда кыйла катаал акча-кредит шарттарына кайтуу талап кылынат. Россия банкынын болжолдоолору олуттуу түрдө кайрадан каралды, анын ичинде 2024-жылга инфляция 6,5-7,0 пайызга чейин жогорулатылган. Жүргүзүлгөн акча-кредит саясатын эске алуу менен, жылдык инфляция 2025-жылы 4,0-4,5 пайызга төмөндөйт жана андан ары 4,0 пайыздын тегерегинде болот.

¹Дүйнөлүк экономиканы өнүктүрүүнүн келечеги (ЭВФ, 2024-жылдын январы)

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)



Булагы: ИА «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

калыбына келтирүүгө багытталган курулуш иштеринин көлөмү көбөйгөндүгүнүн эсебинен экономика жогорулайт.

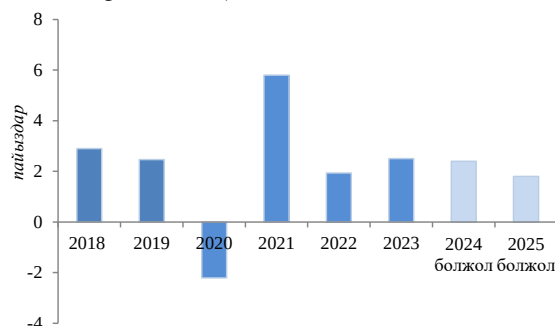
ИДӨ өсүшүн басаңдатуучу таасирди импортко өбөлгө түзө турган жана 2023-жылы түшүм начар болгондуктан дан эгиндеринин экспорту жана мунайды казып алуунун көрсөткүчү бир аз көбөйүшүнөн улам экспорттун өсүшүнүн төмөнкү арымы ички суроо-талаптын оң динамикасына таасирин тийгизет.

2025-2026-жылдары экономиканын өсүшү 4,8-5,8 пайызды жана тиешелүүлүгүнө жараша 4,9-5,9 пайызды түзөт (буга чейинки болжол: 5,5-6,5 жана тиешелүүлүгүнө жараша 3,5-4,5 пайыз). Болжолдоонун 2025-жылы төмөндөшү жана буга чейинки болжолдоо боюнча 2026-жылы анын жогорулашы ПБР/ПУУДга ТШО¹ долбоорун ишке киргизүүнүн мөөнөтүн 2025-жылдын башталышынан анын экинчи жарымына жылдырууга байланыштуу.

Инфляциянын болжолдоо динамикасынын траекториясы жана өбөлгөлөрү олуттуу өзгөрүүгө учураган жок. Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын инфляция боюнча болжолдоолору 2024 жана 2025-жылы 7,5-9,5 пайыз жана тиешелүүлүгүнө жараша 5,5-7,5 пайыз деңгээлде сакталган, 2026-жылы 5,0 пайыздык максатка жакындай тургандыгы күтүлүүдө.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү (жылга карата жыл)



Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

орточо алганда 2024-жылы 2,3 пайызды жана 2025-жылы – 1,8 пайызды түзөт деп күтүшүүдө.

2024-жылы Казакстанда ИДӨнүн өсүшүнүн негизги булагы катары ички суроо-талап эсептелет.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын акча-кредит саясаты жөнүндө майдагы баяндамасына ылайык, 2024-жылы ИДӨнүн өсүшүн болжолдоо 3,5-4,5 пайыз деңгээлинде сакталган. Өнөр жайда, айыл чарбасында жана экономиканын башка тармактарында инвестициялык долбоорлордун ишке ашуусунун эсебинен, ошондой эле жазгы суу ташкындарынын кесепеттерин

Орто мөөнөттүү мезгилге каралган АКШнын ИДӨсү боюнча эл аралык аналитиктердин болжолдоолору олуттуу түрдө өзгөргөн жок, катаал акча-кредит саясатынын жана геосаясий белгисиздик шарттарында экономиканын өсүшүнүн басаңдоо динамикасы сакталат.

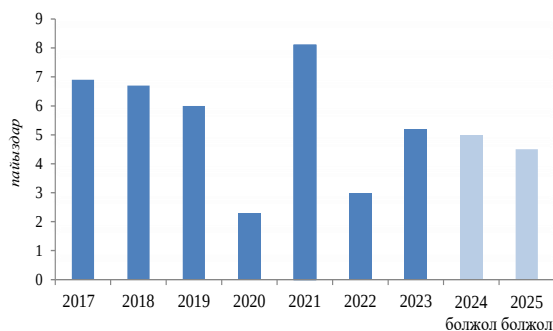
АКШнын Федералдык резерв системасынын 2024-жылы ИДӨнүн өсүш арымы боюнча күтүүлөрү 2,1 пайыз деңгээлинде, 2025-жылы – 2,0 пайыз деңгээлинде сакталган. Bloomberg аналитиктери АКШ ИДӨсүнүн өсүшү

¹ Келечектеги кеңейтүү долбоору/Сагалык кысымды башкаруу долбоору (ПБР/ПУУД) ТШО

АКШда жылдык инфляциянын басаңдоо динамикасы сакталууда, мында базалык инфляция максаттуу көрсөткүчү жогору бойдон калууда. АКШнын Федералдык резерв системасынын PCE inflation¹ боюнча медиандык болжолдоолору 2024-жылы 2,6 пайызды жана 2025-жылы – 2,3 пайызды түзөт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)



Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, Эл аралык финансы институттары

Кытайдын экономикасынын 4,6 пайыздан 5,0 пайызга өсүш арымын болжолдоосун жогорулаткан. Эл аралык эксперттердин пикири боюнча, жеке керектөөнүн калыбына келиши жана экспорттун жогорку деңгээли оң динамиканын өбөлгө түзүүчүсүнөн болот. Ошол эле учурда Bloomberg аналитиктери, негизинен кыймылсыз мүлк секторунда проблема болгондуктан, ошондой эле керектөө суроо-талабы төмөн болушунан улам 2024-жылы 4,7 пайызга өсүшүн күтүшүүдө.

Өтүп жаткан жылдын II чейреги аралыгында бааларды сактап турууда, эл аралык аналитиктер дефляция тобокелдиктери дагы деле сакталууда деп эсептешет. ЭВФ Кытайдагы инфляция деңгээли 1,0 пайыз тегерегинде болушун күтөт.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы акча-кредит саясатын иштеп чыгууда орто мөөнөттүү келечекте экономикалык өнүктүрүүнүн ар башка сценарийлерин талдоонун жана модель боюнча эсептөөлөрүнүн жыйынтыктарына таянат. Болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен, учурдагы мезгилдин таасирлерин жана өбөлгөлөрүн болушунча эсепке алуу менен түзүлөт.

Кыргыз Республикасындагы инфляциянын басаңдоосунун белгиленген тенденциясы 2024-жылдын II чейрегинде сакталып турган. 2022-жылы тандалган акча-кредит саясатын катаалдаштыруу багыты жана тышкы шарттарды акырындык менен турукташтыруу инфляциянын төмөндөшүн шарттаган. Баалардын өсүш арымын байкаларлык деңгээлде төмөндөтүү бардык негизги товардык топтор (азык-түлүк, азык-түлүктөн башка жана кызмат көрсөтүүлөр) боюнча байкалат.

Отчеттук чейрек ичинде дүйнөлүк азык-түлүк (ФАО индекси) жана товардык-чийки зат рынокторунда (энергия ресурстарына баа) баалардын конъюнктурасы жогорулоо динамикасына ээ болгон, бирок дүйнөдө белгисиздик дагы деле жогорку деңгээлде сакталууда.

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

2024-жылдын II чейрегинде Кыргыз Республикасындагы иш жигердүүлүгү жогорку көрсөткүчтөргө жеткен. Керектөө кредиттеринин көлөмүнүн, реалдуу эмгек акынын өлчөмүнүн жана өлкөгө акча которуулардын таза агымынын өсүшү ички суроо-талаптын жогорулашын шарттаган.

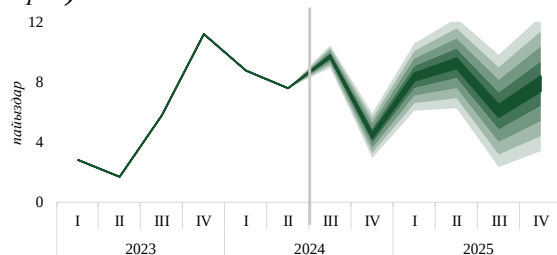
Орто мөөнөттүү болжолдоонун **базалык сценарийинде** өнүгүүнүн төмөнкүдөй тышкы экономикалык шарттары болжолдонот: дүйнөдөгү белгисиздиктен таасирдин деңгээлин төмөндөтүү, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орточо экономикалык өсүш, дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда бир аз гана алгылыктуу баа динамикасы. Экономиканын өнүктүрүүнүн ички факторлору калктын жана ишканалардын инфляциялык күтүүлөрүнүн деңгээлин акырындык менен төмөндөтүүнү болжолдойт.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларын өнүктүрүүнүн белгиленген тенденцияларын, ошондой эле орто мөөнөткө каралган келечектеги дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын динамикасын эске алуу менен 2024-2025-жылдарга Кыргыз Республикасынын негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн төмөнкү болжолдоосу иштелип чыккан.

Жүргүзүлгөн анализ көрсөткөндөй, Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2024-жылы акыркы үч жыл ичиндеги орто деңгээлден жогорку өсүштү көрсөтөт.

5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

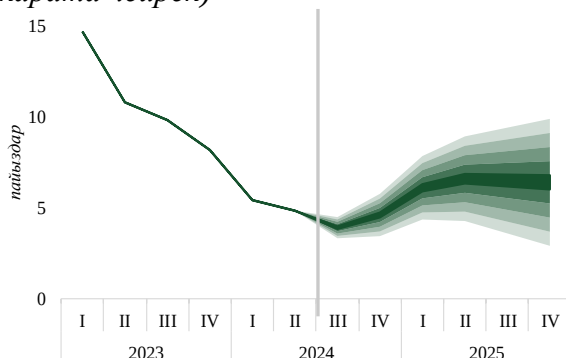


2024-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү 6,9 пайыздын тегерегинде бааланууда. Бул өсүш иштеп чыгаруу өнөр жайы, дүң жана чекене соода, ошондой эле КР Министрлер Кабинетинин фискалдык саясатынын чараларына жана ишкердик субъекттердин байкоого алынган активдүү ишинен улам ишенимдүү өсүшүн көрсөткөн курулуш сектору менен колдоого алынат.

Реалдуу ИДӨнүн өсүш арымына баа берүү боюнча 2025-жылы 6,3 пайыз көрсөткүчүндө белгиленет.

5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо.

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Рыноктун ички конъюктурасына жана соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү түптөлгөн экономикалык шарттарга ылайык Кыргыз Республикасындагы инфляция орто мөөнөткө каралган максаттуу диапазондун төмөнкү чегинин деңгээлинде күтүлүп, 5,2 пайыздын тегерегин түзөт. Бир аз төмөндөтүү жагына болжолдоолорду кайра карап чыгуу, баалардын сезондук төмөндөөсү күтүлгөндөн да кыйла айырмаланышы менен шартталган. 2024-жылдын экинчи жарым жылдыгында өткөн жылдагы төмөнкү базанын жана дүйнөлүк азык-түлүк рыногундагы учурдагы кырдаалдын

фонунда азык-түлүк бааларынын өсүш арымынын бир аз ылдамдашы күтүлүүдө.

Азык-түлүктөн башка товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө баалар басандайт, бирок кыйла жай арымда жүрөт, бул мамлекеттин тариф саясатынын чараларынын таасири менен шартталган. Азык-түлүктөн башка инфляция боюнча болжолдоолор

орточо жогору мааниде сакталуусу, 2024-жылдын акырына карата бара-бара төмөндөөсү күтүлүүдө.

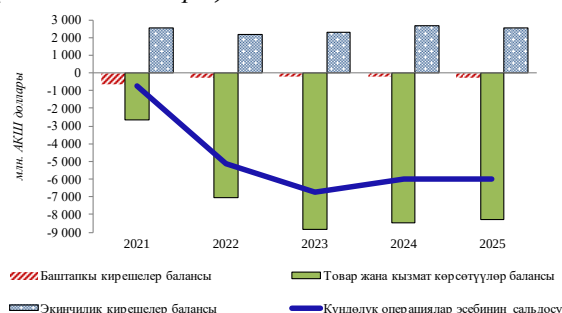
2025-жылдын жыйынтыгы боюнча инфляциянын мааниси жылдык эсептөөдө 5,9 пайыз чегинде күтүлүүдө. Региондун өлкөлөрүндө инфляциянын тездеши, пенсия өлчөмүнүн жана медицина персоналына эмгек акылардын жогорулашына байланыштуу жогору суроо-талап, дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда жана мунай продукттары рынокторунда баалардын өзгөрүшү, экономикалык агенттердин орточо жогору инфляциялык күтүүлөрү сыяктуу факторлор инфляциялык басымдын негизги себептери болушу мүмкүн.

2024-2025-жылдарга төлөм тендемин болжолдоо¹

Өлкөнүн 2024-жылга төлөм тендеми боюнча көрсөткүчтөрдү болжолдоо айкын мезгилде алынган маалыматтарды жана Кыргыз Республикасынын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүнүн такталган баштапкы өнүгүү шарттарын эске алуу менен корректировкаланган. Ошондой эле, тышкы сектордо мурдагыдай эле жогору белгисиздик сакталып турат.

2024-жылдын жыйынтыгы боюнча товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр эсебинин жана баштапкы кирешелер эсебинин терс баланстары күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгынын ИДӨгө карата 40,1 пайыз деңгээлинде түптөлүшүн аныктаган фактордон боло тургандыгы күтүлүүдө.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)



Тышкы соода боюнча күтүүлөр айкын мезгилде катталган жана кыска мөөнөттүү келечек маалыматтарынын эсебинен корректировкаланган. Экспорт жана импорт көрсөткүчтөрүнө региондо соода жүргүзүү шарттары, азык-түлүккө жана энергия ресурстарына дүйнөлүк баалардын конъюнктурасы, ошондой эле Кыргыз Республикасы алтынды экспорттошу да негизги таасирин тийгизет.

Улуттук банктын баа берүүлөрү боюнча, сакталып турган соода жүргүзүүнүн динамикасы соода

балансынын тартыштыгынын жогору деңгээлин алдын ала аныктайт.

Болжолдуу күтүүлөргө ылайык, 2024-жылдын жыйынтыгы боюнча экспорт 2023-жылдагы деңгээлден 4,9 пайызга жогору түптөлөт. Экспортко аралык багыттагы товарларды, ошондой эле керектөө товарларын сунуштоо олуттуу салымын кошот.

Импорттук сунуштоолор кыйла жогору деңгээлде сакталат. Ошону менен бирге алардын бир аз кыскарышы күтүлүүдө (2023-жылга салыштырганда импорт 0,6 пайызга төмөндөшү болжолдонууда). Импорт түзүмүнүн көбүрөөк үлүшүн, мурдагыдай эле, керектөө багытындагы товарлар жана аралык товарлар түзөт.

Кароого алынган мезгилде экинчилик кирешелер балансы боюнча болжолдоолорду кайра карап чыгууга айкын мезгил үчүн алынган маалыматтар негиз болгон. Улуттук банктын жаңыртылган болжолдоолоруна ылайык, экинчилик кирешелер балансынын көбөйүшү негизинен «иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча түшүүлөрдүн 14,1 пайызга өсүшүнүн эсебинен шартталган. Мындан тышкары, мамлекеттик башкаруу секторуна финансылык каражаттардын өткөн жылдагы деңгээлге караганда 1,4 эсеге агылып кирүүсүнүн өсүшү күтүлүүдө.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен түзүлгөн.

Кызмат көрсөтүүлөр балансы транспорттук кызмат көрсөтүүлөрдү ири көлөмдө импорттоо ишке ашырылып жаткандыгы жана «кыдыруулар» статьясы боюнча түшүүлөр төмөндөгөндүгү таасири астында терс сальдодо түптөлөт.

Күндөлүк операциялар эсебинин болжолдонуп жаткан тартыштыгы финансылык эсеп тарабынан олуттуу көлөмдө каржылоону талап кылат. Финансылык капиталдын негизги агылып кирүү булагы катары, күтүлүп жаткандай эле, тике жана башка чет өлкөлүк инвестициялар саналат. Жеке сектордун мурда алынган кредиттерди тейлөө көлөмү өткөн жылдагы деңгээлден жогору сакталат.

2024-жылы экономиканын тышкы секторунун өнүгүшү боюнча кайра каралган болжолдоодо 2025-жылга төлөм теңдеминин алкагында төмөнкүлөр боюнча күтүүлөр каралган.

2025-жылы күндөлүк операциялар эсеби балансынын тартыштыгы ИДӨгө карата 35,0 пайыз деңгээлде түптөлөт, бул соода балансынын тартыштыгынын азайышына, кызмат көрсөтүүлөр жана биринчилик кирешелер балансынын терс сальдосунун начарлашына, ошондой эле экинчилик кирешелер балансы боюнча агылып кирүү көлөмүнүн төмөндөшүнө байланыштуу факторлордун толук топтомунун таасири астында шартталат.

Улуттук банктын баа берүүлөрүнө ылайык, күтүлүп жаткан экспорттун 3,1 пайызга өсүшү жана импорттун 0,4 пайызга төмөндөшү соода балансынын тартыштыгынын кыскарышына таасирин тийгизет (2024-жылга салыштырганда 1,9 пайызга). Экинчилик кирешелер балансынын «иштеп жаткандардын акча которуулары» статьясы боюнча түшүүлөр көлөмү 2024-жылдагы деңгээлге салыштырганда 2,7 пайызга кыскарат.

Белгилей кетүүчү нерсе, 2025-жылы финансылык эсеп боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз агылып кирүү тобокелдиги сакталып турат, мындай учурда Улуттук банктын эл аралык камдарынын эсебинен кошумча каржылоо талап кылынышы мүмкүн. Капиталдын түшүүсүнүн басымдуу бөлүгү тике чет өлкө инвестицияларынын жана жеке секторго башка инвестициялардын эсебинен камсыз кылынышы мүмкүндүгү күтүлүүдө.

Кыргыз Республикасынын 2024-2025-жылдарга төлөм теңдеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталууда:

- геосаясий абалдын жогору деңгээлде белгисиздиги;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун волатилдүүлүгү;
- жеке сектордун карыздык милдеттенмелеринин өсүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2021				2022				2023				2024	
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.
1. Суроо-таала жана сунуш ¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)															
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	137 662,6	172 402,9	224 058,7	248 730,1	168 137,2	227 481,2	292 245,0	332 881,2	210 822,5	273 978,9	350 607,9	393 489,5	248 821,6	310 902,1
ИДӨ	%	-4,8	6,3	3,8	13,3	3,4	8,3	8,2	13,2	2,8	1,7	5,8	11,2	8,8	7,6
Ички керектөө	%	-1,2	12,3	11,7	32,8	17,5	7,8	13,3	19,3	1,6	11,3	6,8	13,0	15,9	
Инвестициялар	%	20,6	106,9	6,7	15,2	-9,9	249,0	68,4	10,9	33,3	-35,5	14,5	-5,4	8,9	
Таза экспорт	%	30,9	159,4	46,6	91,7	39,3	384,7	84,2	28,5	110,1	88,7	69,1	60,3	15,6	
ИДӨнүн өндүрүшү:															
Аял чарба	%	1,2	-5,2	-6,7	-2,0	1,5	3,9	8,0	10,8	0,0	0,6	-1,2	4,8	1,4	4,4
Өнөр жай	%	-15,6	-5,8	0,6	43,9	8,2	22,8	20,2	1,8	8,7	-7,7	-1,0	11,2	4,7	-2,3
Курулуш	%	-20,3	-13,2	-4,0	2,7	-1,4	5,2	-1,0	19,1	2,2	16,4	19,0	5,1	53,8	45,7
Кызмат көрсөтүү	%	-1,2	6,5	5,8	3,3	1,8	4,6	3,7	8,9	14	2,3	2,5	3,0	5,1	4,3
анын ичинде соода жүргүзүү	%	-2,7	13,1	8,8	8,0	2,7	5,3	6,9	10,5	1,5	4,3	8,9	7,7	8,0	7,5
2. Баалар ²															
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7	113,8	115,0	115,0	114,7	110,8	109,8	108,2	105,4	104,8
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2	113,1	115,5	114,7	112,7	110,5	109,6	107,3	105,2	104,5
Базалык КБИ	%	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8	114,4	117,4	118,0	115,6	111,8	109,3	108,0	106,2	105,3
КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:	%														
Азык-түлүк товарлары	%	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5	116,6	117,9	116,7	115,9	108,0	106,1	104,3	101,1	101,0
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3	111,2	110,9	111,8	121,9	120,5	117,9	113,1	109,8	109,5
Алкогoolдук ичимдиктер, тамеки	%	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6	114,9	117,8	122,5	112,9	112,7	114,4	113,1	110,0	108,5
Тейлөө	%	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9	109,0	111,1	111,0	109,9	111,2	109,6	109,3	109,1	107,7
КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:															
Активдик товарлар	%	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8	117,5	117,9	120,3	117,9	116,0	114,9	111,9	109,8	110,3
Жонго салынуучу баа	%	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9	111,9	112,2	107,0	103,1	108,1	112,1	113,8	116,9	114,8
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4	109,1	110,4	112,6	114,5	114,1	113,4	111,6	108,2	106,5
3. Тышкы сектор ³ (ИДӨ карата пайыздарда)															
Соода балансы	ИДӨго карата %	-18,3	-18,0	-21,7	-26,2	-34,5	-45,9	-56,5	-56,6	-57,9	-60,2	-57,8	-58,8	-62,2	-60,7
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨго карата %	3,5	4,5	-1,0	-8,0	-18,3	-32,1	-43,1	-42,1	-42,9	-46,1	-46,9	-48,3	-52,6	-51,0
Товарлар жана кызмат көрс. экспорт	ИДӨго карата %	28,9	36,4	36,8	35,7	34,8	28,3	26,6	29,7	31,6	33,4	36,2	39,0	39,5	37,4
Товарлар жана кызмат көрс. импорт	ИДӨго карата %	50,0	57,0	60,8	64,2	71,6	76,2	84,9	87,2	90,0	95,5	97,2	102,5	107,3	103,7
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)	сом	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090	79,5000	80,1829	85,6800	87,4200	87,2267	88,7100	89,0853	89,4708	86,4454
5. Монетардык сектор															
Улуттук банктын эсептик чен, мезгилдин акырына карата	%	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00	14,00	14,00	13,00	13,00	13,00	13,00	13,00	13,00	9,00
"Овервай" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00	12,00	12,00	10,00	10,00	11,00	11,00	11,00	11,00	5,00
"Овервай" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00	16,00	16,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00	11,00
Банктар аралык кредит рынокундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	4,15	5,32	6,52	6,82	8,85	14,66	13,00	11,99	10,52	11,29	11,64	12,11	11,71	9,12
анын ичинде:															
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	4,15	5,32	6,52	6,82	8,85	14,66	13,00	11,99	10,52	11,29	11,64	12,11	11,71	9,12
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	7,00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,37	5,16	6,10	6,57	11,86	13,11	12,82	11,41	10,35	11,57	11,86	11,95	11,95	5,91
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,84	5,72	6,54	6,93	11,45	13,57	13,11	12,17	11,27	11,82	12,01	12,01	-	-
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,99	6,08	6,89	7,26	11,09	13,82	13,46	12,57	12,37	12,16	12,11	12,08	12,09	5,14
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	5,28	5,43	7,45	-	8,79	-	15,19	13,81	13,52	13,98	13,88	13,78	13,96	11,22
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14,67	14,79	14,90	14,74	12,13
Акча базасы	%	24,2	10,7	6,6	6,5	8,8	19,8	31,7	44,9	38,8	22,5	10,8	9,9	13,7	19,1
Банктардан тышкары акчалар (M0)	%	23,7	9,2	5,8	0,5	5,7	20,5	27,5	41,3	32,5	16,0	4,0	1,3	7,8	12,7
Акча топтому (M1)	%	22,9	12,4	12,3	15,7	7,4	23,1	27,3	36,1	41,2	22,7	16,4	10,2	19,0	27,8
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	18,9	12,0	11,7	15,6	8,6	20,8	25,3	32,5	36,5	21,6	16,2	11,4	20,3	27,7
Акча массасы (M2X)	%	18,6	16,9	16,2	19,1	9,5	18,6	27,5	30,6	40,0	29,4	18,7	15,0	22,4	26,0

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктан эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. II ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан чыгарылган, пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Улуттук банк МКОнун чыгарылышын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

М2Х акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит уюмдарынын депозиттери, мында мамлекеттик башкаруу органдарынын жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: М0; М1; М2; М2Х.

М0 – банктардан тышкары нак акча.

М1 – М0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

М2 – М1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

М2Х – М2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (М2Х) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Керектөө баа индекси (КБИ) – керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал

калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Акча-кредит саясатынын трансмиссиялык механизми – акча-кредит саясаты чөйрөсүндөгү чечимдердин баа динамикасына пайыздык, валюталык, кредиттик жана байланыш каналдары аркылуу таасир этүү процессин мүнөздөгөн өткөрүп берүү механизми.

Эсептик чен – борбордук банк тарабынан белгилене турган пайыздык ченди билдирген жана экономиканын акча ресурсунун баштапкы багыты катары кызмат кылган акча-кредит саясатынын инструменти.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

Борбордук казыналык	Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы
ЖАК	жабык акционердик коом
ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
КФБ	Кыргыз фондулук биржасы
КНС	кошумчаланган нарк салыгы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФАО	БУУнун Азык-түлүк жана айыл чарба уюму
ФОВ	Экспорттоочу өлкөнүн чек арасындагы баа (Free on Board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
CPI	керектөө баа индекси (Consumer price index)
PCE	жеке керектөөгө чыгымдардын баа индекси (Personal Consumption Expenditures Price Index)